

DITUS DI SALOMON

Introduson

Rei Salomon skirbi manga de ditus. Suma omi jiru, i papia ciu aserka di jiresa, i mostra (1.7; 9.10) kuma rispita SIÑOR i purmeru pasu pa kuñisimentu ku jiresa. I papia tambi di manga di kusa pratiku, suma vida moral, prigisa, rikesas, manera di kria fijus, kontentamento di korson, bon huisu ku utru asuntus.

Ne libru di Ditus, suma na utru librus di Biblia, palabra “tulu” signifika frakesa moral, mas di ki frakesa di kabesa. Palabra “simplis” ta usadu pa algin ku ka ten spiriensia.

Rusumu

1.1—9.18 Jiresa

10.1—24.34 Utru ditus di Salomon

25.1—29.27 Ditus di Salomon ku omis di rei Ezekias kopia

30.1-33 Palabras di Agur

31.1-9 Konsiju ku mame di rei Lemuel dal

31.10-31 Minjer jiru

Balur di Ditus

1 ¹Es i ditus di Salomon, rei di Israel, fiju di Davi,

² pa juda jinti pa e yangasa
jiresa ku nsinu;

pa ntindi palabras ku sintidu
fundu;

³ pa ngaña un vida ben nsinadu;
pa fasi kil ki sertu, justu i
diritu;

⁴ pa da jiresa pa algin ku ka ten
spiriensia;
pa da jovens kuñisimentu ku
bon huisu;

⁵ pa omi jiru pudi obil, i kirsi na
jiresa;

pa omi ntindidu pudi ngaña
konsiju jiru;

⁶ pa ntindi ditus ku se
signifikadu;
pa ntindi palabras ku adiviñas
di jirus.

Konsiju pa rapasis

⁷Rispita SINOR i purmeru pasu
pa kuñisimentu, ma tulus ta njuti
jiresa ku nsinamentu.

⁸Na fiju, para sintidu na nsinamentu di bu pape; ka bu disa
kusa ku bu mame nsinau, ⁹pabia i
na sedu suma koroa bonitu pa bu
kabesa, o suma fiu pa bu garganti.

¹⁰Na fiju, si jinti mau misti tentau
ku palabra sabi, ka bu seta. ¹¹E pu-
di falau: “Bin ku nos, no buska algin
pa mata; no monta mboskada pa un
algin ku ka fasinu mal! ¹²No nguli
elis bibu, di un bias, suma difuntu

1.1: 1 Re 4.32 **1.2:** Lei 4.5-6 **1.4:** Kap 7.7-27; 8.5,32-33;
14.15,18; Sal 119.9 **1.5:** Kap 9.9; 12.1,15; 13.10; 18.15;
19.20,25; 21.11 **1.7:** Kap 9.10; 23.17; Jo 28.28; Sal 111.10;
Ekl 12.13 **1.7:** V 25,30; Kap 5.12-13; 10.17; 13.1,18;
15.5,10; 18.2; 19.20; 29.1; Rom 1.28 **1.8:** Kap 4.1-4;
6.20; 15.5; 23.22,25; 30.17; Sir 19.3; Lei 5.16; 27.16; Ef 6.1
1.9: Kap 3.22; 4.9; 1 Tim 2.9-10 **1.10:** Kum 39.7-12;
Sal 1.1; Ef 5.11 **1.11:** Kap 12.6; Jer 5.26; Mik 7.2
1.12: Sal 124.2-3; Mis 2.5,16

ku riantadu pa koba. **13**No na oja tudu koldadi rikesa, no inci no kasa ku kusas ku no furta. **14**Bin junta ku nos; no na tene son un bolsu.”

15Ña fiju, ka bu yanda juntu ku elis; ka bu pui pe na se kamiñu, **16**pabia se pe ta kuri pa pekadu, e ta janti pa darma sangi. **17**I ka bali pena distindi ridia dianti di kacu oca ki na jubiu. **18**Ki janti e ta monta mboskada kontra se propi kabesa, e na montia se propi vida. **19**I asin ki kamiñu di algin ku ta yanda na tarpasa. Ki tarpasa i ta tira vida di algin ku yentra nel.

Jiresa na coma

20Jiresa na grita na rua; na un kau publiku i yalsa fála. **21**I na papia altu na ntronkamentus nunde ku jumbulumani ciu; na portons di prasa i ta da si palabra:

22“O tulus! Te kal tempu ku bo na ama tulesa? Abos trosaduris, te kal tempu ku bo na kontenti pa fasi trosa? Abos tulus, te kal tempu ku bo na disgosta di kuñisimentu? **23**Si bo kudi ora ku N raprindi bos, N ta darma ña spiritu ciu riba di bos, N ta pui pa bo sibi ña palabras. **24**N coma, ma bo nega kudi; N distindi

mon, ma i ka ten kin ku para sintidu. **25**Bo nega tudu ña konsiju; oca ku N raprindi bos, bo ka mistiba kudi. **26**Asin N na ri ora ku mal bin pa bos; N na fasi trosa ora ku garandi medu ciga pa bos, **27**ora ku garandi medu ciga pa bos suma turbada, ora ku mal bin pa bos suma urdumuñu, ora ku kasabi ku foronta bin riba di bos.”

Jiresa kontinua i fala: **28**“Na dia e na coman, ma N ka na kudi; e na buskan ma e ka na ojan. **29**E disgosta di kuñisimentu, e ka kuji rispitu pa SIÑOR. **30**E ka misti ña konsiju, e njuti ña raprinson. **31**Asin e na risibi rusltadu di kusas ke fasi. Se planus pa mal na kai riba delis. **32**Jinti simplis na muri pabia di se disviu. Jinti tulu ku pensa kuma e sta ben e na pirdi, **33**ma kil ku para sintidu na ña palabra i na mora suguru, ketu, sin medu di mal.”

Purbitu di jiresa

2 **1**Ña fiju, si bu seta ña palabras, **2**bu sukundi ña mandamentus dentru di bu korson, **2**bu para oreja pa jiresa, bu mpina bu korson pa ntindimentu, **3**si bu pidi pa ntindimentu, bu roga pa jiresa, **4**si bu buskal suma prata o suma rikesa sukundidu, **5**bu ta ntindi rispitu pa SIÑOR, bu ta oja kuñisimentu di Deus, **6**pabia SIÑOR i ta da jiresa; di si boka i ta bin kuñisimentu ku ntindimentu. **7**El i ta guarda jiresa di bardadi pa kilis ku sedu justu; i sedu tajadera pa kilis ku ta yanda ku korson di bardadi. **8**I ta guarda

1.13: Is 10.13-14 **1.15:** Kap 4.14-15,27 **1.16:** Kap 6.18; Is 59.7; Rom 3.15 **1.18:** Kap 5.22; 21.7 **1.20:** Kap 8.1; 9.1-3 **1.23:** Joe 2.28 **1.24:** Is 65.12; 66.4; Jer 7.13; Mat 23.37; Rom 10.21 **1.25:** V 30; Sal 107.11; Jer 44.16-17; Luk 7.30 **1.27:** Kap 3.25; 10.24-25 **1.28:** Jo 35.12; Sal 18.41; Is 1.15; Jer 11.11; 14.12; Ez 8.18; Mik 3.4; Zak 7.13; Tia 4.3 **1.29:** Luk 10.42; Eb 11.25 **1.30:** V 25; Kap 13.13 **1.31:** Kap 5.22; 8.36; Is 3.11; Jer 2.19 **2.1:** Kap 4.20-21; 7.1; Sal 119.11 **2.4:** Kap 3.13-15; Mat 13.44; Luk 15.8 **2.5:** 2 Kron 1.10-12 **2.6:** Sai 31.3; Dan 1.17; 2.21-22; Tia 1.5 **2.7:** Kum 15.1 **2.8:** 1 Sam 2.9; Sal 121.5-8

kilis ku ta trata utru jinti diritu; i ta difindi pa kilis ki di sil.

9 Asin bu na ntindi kusas ser-tu, justu i diritu; bu na sibi yanda na bon kamiñus, **10** pabia jiresa na yentra na bu korson; kuñisimentu ta sedu bonitu pa bo. **11** Bon juisu ku jiresa na guardau, **12** e na librau di kamiñu mau, ku di omis ku ta pa-pia kusas tortu, **13** di kilis ku disa kamiñu retu pa yanda na kamiñu sukuru, **14** ku ta gosta di fasi mal, ku ta kontenti ku kusas tortu ku jinti mau ta fasi, **15** ku ta disvia, e bai na kamiñu tortu.

16 I na librau di minjer infiel pa si omi, o kualker minjer ku misti atraiu ku si palabras bonitu, **17** ku disa si amigu di nobresa, i diskisi di si kontratu ki fasi dianti di Deus. **18** Si kasa ta mpina pa mortu; si ka-miñu ta bai pa mundu di mortus. **19** Tudu kilis ku bai pa el e ka na ri-ba, nin e ka na yangasa kamiñu di vida. **20** Asin bu dibi di sigi pasus di omis bon, bu fika na kamiñu di jus-tus. **21** Kilis ku sedu retu, ku ka ten kulpa, e na fika ntidu ne tera, **22** ma jinti mau na rinkadu na tera; jinti infiel na kabadu ku el.

Konsiju pa obdisi SIÑOR

3 **1** Na fiju, ka bu diskisi di ña nsi-namentu; guarda ña ordís na bu korson, **2** pabia e na buriu anus di vi-da; tudu na kuriu diritu. **3** Ka bu larga e dus kusa, ku sedu bondadi, tambi pa sedu algin di fiansa; mara elis na bu garganti, bu skirbi elis na tagua di bu korson. **4** Asin bu na oja fabur ku bon ntindimentu dianti di Deus ku omis.

5 Fia na SIÑORku tudu bu korson; ka bu fia na bu propi ntindimentu. **6** Pensa nel na tudu ku bu na fasi; el i na ndiritau bu kamiñu. **7** Ka bu pensa kuma bu sedu jiru. Rispita SIÑOR, bu lunjusi di mal. **8** Es i ta sedu saudi pa bu kurpu, alimentu pa bu os. **9** Da gloria pa SIÑORku bu rikesa, ku tudu purmeru frutu di bu labur. **10** Asin bu bembas na inci tok e darma; bu na tene biñu tok bu ka na tene kau di guardal.

11 Na fiju, ka bu nega si SIÑOR kurižiu; si i raprindiu, ka bu nu-ju, **12** pabia SIÑOR ta raprindi kil ki ama, suma ku pape ta raprin-di fiju ki ta kontenti ku el, ki misti pa i yanda diritu. **13** Sortiadu i omi ku ngaña jiresa, ku yangasa kuñi-simentu, **14** pabia jiresa ten mas purbitu di ki prata, i mas ta rindi di ki uru finu. **15** I mas ten balur di ki joias; tudu ku bu pudi misti ne mundu, bu ka pudi komparal ku jiresa. **16** Vida kumpridu i sta na si mon direita; na si skerda rikesas ku gloria. **17** Jiresa ta lebau na ka-miñu sabi, bu ta yanda la ku pas.

2.11: Kap 4.6 **2.13:** Jo 24.15-16; Jon 3.19-20

2.14: Kap 10.23; Jer 11.15; Os 7.3; Rom 1.32

2.16: Kap 5.3,20; 6.24; 7.5-27; 22.14; 23.27-28; 29.3;

1 Re 11.1 **2.17:** Kap 5.18; Ez 16.8,59-60; Mal 2.14-15

2.20: Kap 12.26 **2.22:** Sal 104.35; 145.20 **3.2:** V 16;

Kap 4.10; 9.11; 10.27; Lei 6.2 **3.3:** Kap 20.28; Gal 5.22;

Ef 5.9 **3.3:** Kap 7.3; Sai 13.9; Lei 11.18-21; Sal 119.11;

Jer 17.1; 2 Kor 3.3; Eb 10.16 **3.5:** Kap 28.26; Sal 37.5;

62.8; Rom 12.16; 1 Kor 3.18-20 **3.6:** Kap 4.11; 8.20;

16.3,9; 20.24; 1 Sam 23.4,11-12; 30.8; Sal 32.8; Is 30.21;

48.17; Jer 10.23 **3.7:** Kap 26.12; Is 5.21; Rom 12.16

3.7: Kap 14.27; 16.6; Jo 1.1; 28.28; Sal 34.11-14; Ekl 12.13

3.8: Kap 4.22; 16.24 **3.9:** Sai 22.29 **3.10:** Sir 26.3-5;

Ažeu 2.19; Mal 3.10-11 **3.11:** Jo 5.17; Sal 94.12;

Eb 12.5-11 **3.12:** Kap 29.17; Lei 8.5 **3.13:** Kap 4.5-9;

16.16; Jo 28.12-19 **3.15:** Kap 2.4; 8.10-11; 20.15

18 I sedu arvuri di vida pa kilis ku sugura nel; sortiadu tudu kilis ku pega nel.

19 Ku firmesa SIÑOR pui alisersu di mundu;
ku si ntindimentu i koloka seu na si lugar.

20 Ku si kuñisimentu, yagu la bas i rapatidu;
nuvens kumsa na pinga serenu.

21 Ña fiju, guarda jiresa ku bon juisu; ka bu lunjusi bu uju del, **22** pabia e na sedu vida pa bo; e na sedu suma fiu bonitu pa bu garganti.

23 Asin bu na yanda ku fiansa na bu kamiñu; bu pe ka na da tapada. **24** Ora ku bu dita, bu ka na ten medu; sin, bu na dita, bu na tene sonu sabi. **25** Ka bu ten medu kuma mal pudi bin di repenti suma kil ku ta bin suma turbada pa jinti mau. **26** SIÑOR na sedu bu speransa, i na guarda bu pe pa ka i pañadu.

27 Ka bu nega fasi ben pa algin ku mersi, si bu ten manera di judal. **28** Ka bu fala bu kumpañer: “Bai bu bin amaña; N ta dau,” nkuantu bu tenel ja. **29** Ka bu ranja mal kontra bu visiñu ku mora lungu di bo ku

3.18: Kap 11.30; 13.12; 15.4; Kum 2.9 **3.19:** Kap 8.27-29; Sal 104.24; 136.5; Jer 10.12; 51.15 **3.20:** Kum 1.9; Jo 36.27-28; 38.8-11,26-28 **3.22:** Kap 1.9 **3.23:** Kap 4.12

3.24: Sal 3.5 **3.25:** Sal 91.5 **3.27:** Gal 6.10

3.28: Sir 19.13; 1 Tim 6.18 **3.30:** Kap 17.14; 18.6; Rom 12.18 **3.31:** Kap 23.17; 24.1-2,19-20

3.31: Kap 1.15-18; 2.12-15; 22.24-25 **3.33:** Kap 14.11; 15.25; 21.12; Zak 5.3-4 **3.33:** Kap 12.7; 2 Sam 6.11; Sal 91.10 **3.34:** Kap 21.24; Sal 138.6; Is 57.15; Tia 4.6; 1 Ped 5.5 **3.35:** Dan 12.2-3 **4.1:** Kap 1.8

4.3: 1 Kron 3.5 **4.4:** Kap 3.1; 7.2; Lei 6.6; 1 Kron 22.11-13; 28.9 **4.5:** Kap 3.13; Tia 1.5 **4.6:** Kap 2.10-12

4.8: Kap 3.35 **4.9:** Kap 1.9 **4.10:** Kap 3.2,16; Lei 6.2

4.12: Kap 3.6,23

konfiansa. **30** Ka bu jusia ku algin sin roson, si i ka fasiu mal. **31** Ka bu ten nveža di omi violentu, nin ka bu yanda na si pasus, **32** pabia SIÑOR i nuju kil ku ta yanda mal, ma i ta mostra si sigridu pa kilis ku tene korson di bardadi. **33** SIÑOR ta maldisua kasa di jinti mau, ma i ta bensua kasa di justus. **34** SIÑOR na fasi troza di kilis ku ta fasi troza ku orgulyu, ma i na da fabur pa mansus. **35** Jirus na yarda rispitu, ma tulus na ranja kunfusion pa se kabesa.

Balur di jiresa

4 **1** Ña fijus, bo sukuta nsinamentu di bo pape; bo para atenson pa bo pudi ngaña ntindimentu. **2** I bon nsinamentu ku N na da bos; ka bo disal. **3** Ocan mininu pikininu na kasa di ña pape, N seduba uniku fiju di ña mame. **4** Ña pape ta nsinanba, i falan: “Guarda ña palabras na bu korson, bu obdisi ña ordís; asin bu ta tene vida. **5** Buska jiresa ku ntindimentu tok bu ten elis. Ka bu diskisi di ña palabras, nin ka bu disvia del. **6** Ka bu banda jiresa; i na guardau. Amal; i na guardau suguru. **7** Jiresa i kusa mas importanti; buskal tok bu tenel; nin si i kusta tudu ku bu tene, buska kuñisimentu. **8** Rispita jiresa; i na fasiu garandi. Barsal; i na tisiu rispitu. **9** I na dau koroa di gloria pa faja bu kabesa.”

10 Ña fiju, obi, bu seta ña palabras; asin bu ta tene vida kumpridu. **11** N nsinau kamiñu di jiresa, N pou pa bu yanda na kamiñu diritu. **12** Si bu yanda ne kamiñu, bu ka na fika

mbaransadu; si bu kuri, bu ka na da tapada. ¹³Pega tesu na nsinamentu di bu pape; ka bu largal. Guardal pabia i sedu bu vida. ¹⁴Ka bu yanda na kamiñu di jinti ku ka kunsi Deus; ka bu sigi isemplu di jinti mau. ¹⁵Disinvita di se kamiñu, ka bu yanda nel; disvia del, bu pasa lunju. ¹⁶Jinti mau ka ta pudi durmi si e ka fasi mal; sonu ta kuri delis si e ka pui algin kai, ¹⁷pabia e ta kume kumida di maldadi, e bibi biñu di violensia.

¹⁸Kamiñu di justus i suma purmeru lus di mandrugada, ku ta kumsa na aumenta klaridadi tok sol kaba mansi, ¹⁹ma kamiñu di omis mau i sukuru; nin e ka ta sibi ke ku pui elis pa e kai.

²⁰Ña fiju, pensa diritu na ña konsiju, bu para sintidu na ña palabras. ²¹Ka bu disa bu uju lunjusi delis; guarda elis na bu korson. ²²E sedu vida ku saudi pa kurpu di kilis ku oja elis. ²³Riba di tudu, guarda bu korson, pabia el i fonti di vida. ²⁴Ka bu disa palabra tortu sai na bu boka, nin kualker kombersa di nganu. ²⁵Bu uju pa i jubi diritu bu dianti. ²⁶Pensa diritu na kamiñu ku bu na pega, bu kuji kil ku sedu retu. ²⁷Ka bu jingi nin pa direita nin pa skerda; tira bu pe di mal.

Avisu kontra dita ku minjer di utru omi

5 ¹Ña fiju, para sintidu na ña jiresa, ku ña palabras di ntindimentu, ²pa bu rakada ña avisu, pa bu boka mostra kuñisimentu. ³Boka di minjer di utru omi i pudi sabi suma mel; si palabra i mas

sabi di ki azeiti, ⁴ma na kabantada i malgos suma fel, i ta fidi suma faka ku moladu na dus ladu. ⁵Si pes ta ria pa mortu; si pasus ta bai diritu pa kau di mortus. ⁶I ka ta pensa na kamiñu di vida; i ta yanda-yanda di un ladu pa utru sin sibi ke ki na fasi.

⁷Gosi, ña fijus, bo sukutan; ka bo disvia di kusas ku N konta bos. ⁸Lunjusi di ki minjer; ka bu ciga pertu di porta di si kasa, ⁹pa ka bu bin pirdi bu rispitu dianti di jinti, bu muri sedu na mon di jinti kruel. ¹⁰Jinti strañu e ta bin farta di bu rikesa. Tudu kusa ku bu tarbaja pa el i ta bin bai pa kasa di utru. ¹¹Bu na jimi na kabantada di bu vida ora ku kurpu kaba ku bo. ¹²Bu na fala: “Jubi manera ku N kuriñidu, ma N nega! N raprindidu, ma N njutil na ña korson! ¹³N nega obi ña pursoris, nin N ka para sintidu na se palabras. ¹⁴N bin nota kuma N na kaiba ja na borgoña na metadi di tudu juntamentu.”

¹⁵Bibi yagu di bu propi fonti. ¹⁶Nta bu dibi di disa yagu di bu fonti kuri suma korenti na rua? ¹⁷Ki yagu dibi di sedu son pa bo; i ka dibi di rapatidu ku utru jinti di fora.

¹⁸Bu fonti, ku sedu bu minjer ku bu kasa ocau nobu, pa i sedu

4.14: Kap 1.15; 7.25; 13.20; 24.1; Sal 1.1; 1 Kor 15.33

4.15: Ef 5.11; 1 Tes 5.22 **4.16:** Mik 2.1 **4.18:** 2 Sam 23.4; Mat 5.14-16,45; 2 Kor 3.18; 2 Ped 1.19; Apok 22.5

4.19: 1 Sam 2.9; Jo 5.14; 18.5-6; Jer 13.16; 23.12

4.20: Kap 2.1; 3.3; 5.1; 22.17 **4.22:** Kap 3.8; 12.18

4.23: Kap 23.19; Mat 12.35; 15.19 **4.24:** Kap 2.12;

8.8,13; Tia 1.26 **4.25:** Kap 23.5,33; Jo 31.1 **4.26:** Kap 5.6;

Sal 119.59; Ez 18.28; Aþeu 1.5,7 **4.27:** Kap 16.17; Lei 5.32;

Is 1.16; Rom 12.9 **5.1:** Kap 4.20 **5.3:** Kap 2.16

5.4: Sal 55.21 **5.6:** Kap 4.26; 11.19 **5.8:** Kap 4.15

5.12: Kap 1.7; 10.17 **5.18:** Ekl 9.9; Mal 2.14-15; Eb 13.4

bensuadu; kontenti ku el. **19** El i suma gazela bonitu, ku tene si forma di yanda bonitu. Bu ta fika kontenti ku si pitu pa sempri, bu sedu atrai-du pa si amor tudu dia.

20 Ña fiju, ke ku manda bu na disa utru minjer kaptau? Kuma ku bu na barsa pitu di minjer di utru omi? **21** SIÑOR ta oja tudu ku omi na fasi, i ta jubi pa tudu si kamiñus. **22** Pekadus di omi mau i si armadilia; i ta pañadu ku kordas di si propi pekadu. **23** I na bin muri pa falta di disiplina; i na yanda mal pabia di si garandi tulesa.

Avisu pa fiadur

6 **1** Ña fiju, si bu seta sedu fiadur di dibida di utru algin, bu da bu propi mon, **2** bu pañadu na ridia di bu propi palabras, ki purmesa ku bu fasi. **3** Asin ku bu na fasi, ña fiju, pa libra bu kabesa, pabia bu kai ja na mon di bu kumpañer. Bai, bu baña pa el, bu rogal ku fabur. **4** Ka bu seta pa bu durmi, nin pa bu uju diskansa. **5** Libra bu kabesa, suma gazela na mon di montiadur, o suma kacu na mon di kin ku ta pañal.

-
- 5.20:** Kap 2.16 **5.21:** Jo 31.4 **5.22:** Kap 1.31; 26.27; 29.6; Est 7.9; Sal 9.15; 57.6 **5.23:** Kap 10.21; 14.32
6.1: Kap 11.15; 17.18; 20.16; 22.26; 27.13; Kum 43.9; 44.32-33; Filem 18-19; Eb 7.22 **6.5:** Sal 124.7
6.6: Kap 10.26; 12.24,27; 13.4; 15.19; 18.9; 19.15,24; 20.4,13; 21.25; 22.13; 24.30-34; 26.13-16; Ekl 4.5; 10.18; Mat 25.26; Rom 12.11; Eb 6.12 **6.6:** Kap 30.25
6.9: Rom 13.11; Ef 5.14; 1 Tes 5.6 **6.12:** Kap 4.24
6.13: Kap 10.10; Sal 35.19 **6.14:** Kap 16.28-30; 21.8; 26.20 **6.15:** Kap 1.27; 29.1 **6.17:** Kap 8.13; 16.5,18; 30.13; Sal 101.5; 131.1; Is 2.11; 3.16 **6.17:** Kap 12.19,22; 26.28; Sal 5.6 **6.17:** Lei 27.25; 2 Re 24.4; Is 1.15; 59.3
6.18: Kap 12.2; 14.17; 24.8; Kum 6.5; Sal 36.4; Mik 2.1; Zak 8.17 **6.18:** Kap 1.16 **6.19:** Kap 12.17; 14.5,25; 19.5,9,28; 21.28; 24.28; 25.18; Sai 20.16 **6.19:** V 14
6.20: Kap 1.8 **6.21:** Kap 3.3

Avisu pa prigisosu

6 Abo, prigisosu, bai pa firminga, bu jubi ke ki ta fasi, pa bu sedu jiru. **7** I ka tene nin ſef, nin kapatas, nin kil ku sta riba del, **8** ma i ta purpara, i junta si kumida na tempu di kebur.

9 O prigisosu! Te kal tempu ku bu na fika ditadu? Kal ora ku bu na lanta di bu sonu? **10** Bu fala: “N na durmi un bokadu, N na jungu son; N na dita N dobra mon un boka-diñu.” **11** Asin, koitadesa ta bin riba di bo suma ladron; bu falta di kusas i ta bin suma omi yarmadu.

Avisu kontra maldadi

12 Omi mau, malandru, i ta yanda ku palabras tortu na boka. **13** I ta fasi sinal ku uju, ku pe o ku dedus. **14** Tudu tempu i ta fasi planus tortu konformi maldadi di si korson. I ta yanda i na sumia jus. **15** E ku manda mufunesa na bin riba del di repenti; i na kebrantadu, i ka na tene kura. **16** E seis kusa, SIÑOR ka gosta delis; kil di seti, i nuju el:

- 17** Uju di orgulyu,
lingua di mintida,
mon ku ta darma sangi di
algin ku ka ten kulpa,
18 korson ku ta pensa planus mau,
pe ku ta kuri pa mal,
19 tustumuña ku ta konta mintidas
ku kil ku ta sumia jus na
metadi di ermons.

Avisu kontra dita ku minjer di utru omi

20 Ña fiju, obdisi ordis di bu pape; ka bu njuti nsinamentu di bu mame. **21** Mara se palabras sempri na

bu korson, bu pindra elis na bu garganti. ²²Ora ku bu na yanda, e na giao; ora ku bu na dita, e na guardau; ora ku bu korda, e na papia ku bo. ²³E ordi i suma kanderu, e nsinamentu i suma lus. Si i raprindiu, i kurižiu, i ta mostrau kamiñu di vida, ²⁴pa guardau di minjer mau, di palabras sabi di minjer infiel. ²⁵Ka bu kubisa na bu korson si bonitasku, nin ka i kaptau ku si uju. ²⁶Minjer ku ta bindi si kurpu, bu pudi kumpral ku un bokadu di kumida, ma si un minjer kasadu dita ku bo, i pudi kustau bu vida.

²⁷Nta omi pudi toma fugu na si pitu sin si ropa ka kema? ²⁸O algin pudi yanda riba di brasas sin i ka kema si pe? ²⁹Asin ki sedu ku kil ku dita ku minjer di si kumpañer. Kil ku toka nel i ka na fika sin kulpa. ³⁰Jinti ka ta koba ladron ora ki furta pa mata si fomi, ³¹ma si i pañadu, i ta paga seti bias mas, nin si i kustal tudu kusa na si kasa. ³²Kil ku dita ku minjer di utru omi i ka tene kabesa; i dana si propi vida. ³³I na sutadu, i tene mau nomi; si borgoña nunka ka na kaba. ³⁴Siumi di maridu na lantanda rai-ba forti; i ka na purda na dia ki na torna vingansa. ³⁵I ka na seta nin pagamentu; inda ku bu da suku di bas garandi, i ka na seta.

7 ¹Na fiju, lembra di ña palabras, bu rakada ña ordis dentru di bo. ²Fasi konformi N mandau, bu na tene vida; bu tene ña nsinamentu suma un kusa di garandi balur. ³Maral na bu dedus, bu skirbil na tagua di bu korson. ⁴Fala jiresa:

“Abo i ña irma;” bu coma ntindimentu bu parenti. ⁵E ta librau di minjer infiel pa si omi, ku ta papia ku si palabras sabi.

Minjeris di mau vida

⁶Un dia N staba na janela di ña kasa, N na jubi. ⁷N oja rapasis ku ka tenba spiriensia. Na se metadi N nota un son ku ka ten juisu. ⁸I na yandaba na rua, pertu di skina nunde ku minjer moraba; i bai na kamiñu pa si kasa. ⁹I seduba na fuska-fuska, oca sol na noti. ¹⁰La un minjer sai pa dal kontrada, bis-tidu suma minjer di mau vida, ku si planu di jiresa. ¹¹Es ta papiaba altu, i ta jusia; nunka si pe ka ta fikaba na kasa. ¹²Utru ora na rua, utru ora na fera, i ta jimpini na tudu kantu. ¹³I ciga pertu di rapas, i bežal, i jubil ku rostu di puku borgoña, i falal: ¹⁴“Aos N fasi oferta di pas, N paga ña votus. N tene karni na kasa. ¹⁵E ku manda N sai pa kontra ku bo; N buskau ku mpeñu tok N ojau. ¹⁶N distindi lensolis na kama di liñu finu di Ejitu, di manga di kor. ¹⁷N purfuma ja ña kama ku mira, aloés ku kanel. ¹⁸Bin, no fartanda ñutru di amor te parmaña; no kontenti ku el! ¹⁹Ña omi ka sta na kasa, i bai bias lunju. ²⁰I leba bolsu

6.22: Kap 3.23-24; 4.6 **6.23:** Sal 119.105; 2 Tim 3.16

6.24: Kap 2.16

6.25: Mat 5.28; Tia 1.14-15 **6.27:** Jo 31.9-12

6.29: Sir 20.10 **6.31:** Sai 22.1-4 **6.32:** Kap 5.22-23;

7.22-23; 8.36; 9.18; 29.24 **7.1:** Kap 3.1 **7.2:** Kap 4.4,13;

Sir 18.5 **7.3:** Kap 3.3; Lei 6.8-9; 11.18-20; Jer 31.33

7.4: Kap 4.6-8; Jo 17.14; Mat 12.49-50 **7.5:** Kap 2.16

7.7: Kap 1.4 **7.9:** Jo 24.15 **7.11:** Kap 9.13; 21.9,19;

25.24; 27.14-15; 1 Tim 5.13 **7.14:** Kap 15.8; 21.27;

Sir 7.15 **7.16:** Ez 27.7

di diñeru na si mon; son na lua ſeia ki na riba pa kasa.”

21 I atrail ku manga di palabra ſabi, i konvensil. **22** El, ſuma tulu, i ſigil logu, ſuma turu ku na bai matadu, ſuma gazela ku na pui ſi pe na ar- madilia, **23** ſuma kacu ku na bua pa ridia. I ka ſibi kuma la ſi vida ſta na pirigu tok fleſa fural na figadu.

24 Asin, ña fijus, bo ſukutan, bo para ſintidu na palabra ku N na fala bos. **25** Ka bu disa bu korſon di- via pa ſi kamiñu, nin ka bu yanda pirdidu ſi tras, **26** pabia i batimanga di omi; kilis ki mata ja e ciu. **27** Si kasa i kamiñu pa koba, ku ta bai pa moradas di mortu.

Jiresa ngabadu

- 8** **1** Nta jiresa ka na coma?
2 Ntindimentu ka na yalsa fála?
2 Riba di montis lungu di strada,
na ntronkamentus di kamiñus, i firma.
3 Lungu di portons, na entrada di prasa,
i na yalsa ſi vos i fala:
4 “N na coma pa bos omis,
N na yalsa fála pa tudu jinti di mundu.
5 Abos ku ka ten spiriensia, bo nsina ſedu maduru.
Abos tulus, bo nsina jiresa.
6 Bo obi, pabia N na papia kusas bon dimas;

7.21: Kap 5.3 **7.23:** Kap 9.18; Ekl 9.12 **7.25:** Kap 4.14-15;
5.8; 6.25 **7.27:** Kap 2.18-19; 9.18 **8.1:** Kap 1.20-21
8.6: Kap 4.2 **8.7:** Jon 14.6; 18.37; Apok 3.14
8.10: Kap 3.13-15; Sal 119.72 **8.13:** Kap 16.6; 23.17;
Sal 97.10 **8.13:** Kap 6.12,16-19; Sal 5.4-5
8.14: Ekl 7.19 **8.17:** Sal 91.14; Jon 14.21,23-24; 1 Jon 4.10

ña boka na papia kusa ki ſertu.

- 7** Palabras mau i nujenti pa mi; ña boka na papia bardadi.
8 Tudu palabra di ña boka i justu;
i ka ten nin un palabra tortu nin di nganu.
9 Tudu ña palabras i retu pa kilis ku ta ntindi elis; e ſedu justu pa kilis ku ten kuñisimentu.
10 Bo ſeta ña nſinamentu te pa bo ſeta prata; bo kuji kuñisimentu mas di ki uru finu kujidu,
11 pabia jiresa i minjor di ki joias; tudu ku bu miſti i ka pudi komparadu ku el.
12 “Ami, jiresa, N ſinta juntu ku bon juisu.
N ten kuñisimentu ku konsiju.
13 Pa riſpita SIÑOR i pa nuju mal.
Ami N nuju orgulyu, ronku, kamiñu mau, ku palabras di mintida.
14 Konsiju ku jiresa i di mi; N ten ntindimentu ku forſa.
15 N ta juda reis pa e manda, N ta juda ſefis pa e da ordiſ justu.
16 Regulus ku garandis e ta manda ku ña ajuda, ſuma tambi tudu juisis na mundu.
17 N ama kilis ku aman; kilis ku buſkan parmaña ſedu e na ojan.

- 18** N tene rikesa ku gloria;
sin, rikesa ku ta tarda, ku justisa.
- 19** Ña frutu i minjor di ki uru
mas finu;
ña rindimentu i mas di ki
prata mas puru.
- 20** N ta yanda na kamiñu di
justisa;
N ta sigi kamiñus diritu.
- 21** N ta da rikesa pa kilis ku aman;
N ta inci se kasas ku kusas di
balur.
- 22** “SIÑOR tenenba oca ki kumsa
si tarbaju,
antis di kumpu kualker kusa
na kumsada.
- 23** Disna di iternidadi N kujidu,
disna di kumsada, antis di
mundu kumpudu.
- 24** N padidu antis di mar ten,
antis di fontis tenba ku manga
di yagu.
- 25** Antis di montañas formadu,
ku montis mas pikininu, ami
N padiduba ja,
- 26** antis di Deus kumpu tera ku
matu,
oca ki ka tenba nin puera.
- 27** Oca ki koloka seu na si lugar,
N staba la;
oca ki marka divison di seu ku
mar,
- 28** oca ki fiksa nuvens la riba,
i pui fontis di mar firmi na se
lugar,
- 29** oca ki pui frontera na mar,
pa yagu ka pasa ki limiti ki
pui,
oca ki kumpu alisersus di con,
N staba la.

- 30** N staba lungu del pa judal,
N sedu si kontentamentu;
N ta fikaba sempri ku pas si
dianti.
- 31** N staba kontenti ku mundu ki
kumpu,
ku jinti ku staba la.
- 32** “Asin, ña fijus, bo obin,
pabia kilis ku yanda na ña
kamiñus
e na sortiadu.
- 33** Bo obi nsinamentu; ka bo
negal,
pa bo pudi sedu jiru.
- 34** Sortiadu i ki omi ku paran
sintidu,
i na pera na ña porta kada dia,
i firma na entrada di ña kasa.
- 35** Kil ku ojan i na oja vida;
i na ngaña fabur di SIÑOR.
- 36** Kil ku peka kontra mi i dana si
propi vida;
tudu kilis ku aburisin e misti
mortu.”

Jiresa na kumbidanu

9 ¹Jiresa kumpu si kasa, i labra
seti firkija pa el. ²I mata si li-
marias, i pui kusas sabi na biñu, i
pui kusas na mesa. ³I da ordis pa
si kriadas, i bai pa kau mas altu di
prassa, i kumbida jinti, i fala: ⁴“Abos
ku ka jiru, bo yentra.” I fala kilis ku
ka ten ntindimentu: ⁵“Bo bin, bo
kume di ña kumida, bo bibi biñu

8.18: Kap 3.16; 4.7-9; Mat 6.19-20,33; Fil 3.8-9

8.19: V 10 **8.22:** Jon 1.1-2 **8.25:** Jo 15.7-8; 38.4-11;

Sal 90.2 **8.29:** Jer 5.22 **8.32:** Sal 1.1-3; 119.1-2;

Luk 11.28 **8.35:** Kap 12.2; 18.22 **8.36:** Kap 5.11-12,

22-23 **9.3:** Kap 1.20; Mat 22.3-4,9 **9.4:** V 16; Kap 8.5

9.5: Is 55.1

ku N purpara. **6** Bo disa kilis ku tulu, bo na tene vida. Bo yanda na kamīñu di ntindimentu.”

7 Kin ku raprindi algin ku na fasi trosa, i na kobadu. Kin ku raprindi un omi mau, i na molostadu. **8** Ka bu raprindi algin ku ta fasi trosa, pa ka i bin fika diskontenti ku bo, ma si bu raprindi algin jiru, i ta amau. **9** Da nsinamentu pa algin jiru; el i ta sedu mas jiru. Nsina algin justu, i ta kirsi na ntindimentu.

10 Rispita SIÑOR i purmeru pasu pa jiresa. Si bu kunci ki Algin Puru, bu ten ntindimentu. **11** Jiresa i ta buri anus na bu vida. **12** Si bu sedu jiru, i na sedu purbitu pa bo. Si bu ta fasi trosa, i abo son ku na sufri.

Tulesa na kumbidanu

13 Tulesa i suma minjer ku ta lantanda baruju sin borgoña, i ka sibi nada. **14** I ta sintia na porta di si kasa, o na un asentu na kau mas altu di prasa, **15** pa coma kilis ku na pasa na se kamīñu. **16** I ta fala: “Abos ku ka jiru, bo yentra.” I fala kilis ku ka ten ntindimentu: **17** “Yagu furtadu

-
- 9.6:** Kap 13.20; 14.7; 2 Kor 6.17 **9.8:** Kap 13.1,13; 15.5,14; 17.10; 19.25; 23.9; 25.12; 28.23; Sal 141.5 **9.10:** Kap 1.7
9.11: Kap 3.2 **9.13:** Kap 7.10-27 **9.17:** Kap 20.17
9.18: Kap 5.5 **10.1:** Kap 15.20; 17.21,25; 19.13; 23.15-16,24-25; 27.11; 29.3,15; 2 Jon 4 **10.2:** Kap 21.6
10.2: Kap 12.28 **10.3:** Sal 34.10; 37.3,19,25; Mat 6.30-33
10.4: Kap 6.6-8; 21.5,25 **10.5:** Kap 17.2; 29.15
10.6: Kap 11.26; 24.24-25; 28.20; Est 7.8-9 **10.7:** 1 Re 11.36; Sal 112.6; Mar 14.9; Luk 1.48 **10.7:** Jo 18.17; Sal 9.5-6
10.8: V 10,19; Kap 11.13; 13.3; 18.6-7,21; 21.23
10.9: Kap 11.3-6; 28.18; Sal 25.21; Is 33.15-16
10.9: Kap 17.20 **10.10:** Kap 6.13 **10.11:** V 20-21,31-32; Kap 12.6,18; 13.14; 14.27; 15.4,7; 16.13,22,24; 18.4; 20.5
10.11: V 6; Tia 3.5-8 **10.12:** Kap 13.10; 15.18; 16.27; 22.10; 28.25; 29.22; 30.33 **10.12:** Kap 17.9; 1 Kor 13.4; 1 Ped 4.8 **10.13:** Kap 17.10; 26.3; 27.22

i dos; bianda ku kumedu sukundi du i sabi.” **18** Ma ki jinti ka sibi kuma mortu sta na si kau; si kumbidadus sta na koba di mortu.

Ditus di Salomon

10 **1** Es i ditus di Salomon:
Fiju jiru ta kontenta si pape, ma fiju tulu i tristespa si mame.

2 Rikesas ku ngañadu na tarpasa ka ta purbita nada, ma vida justu ta libra di mortu.

3 SIÑOR ka ta disa algin justu pa i tene fomi, ma i ta tuji jinti mau yan-gasa kil ke misti.

4 Mon prigisosu ta pui algin koitadi, ma mon kuta tarbaja diritu ta tisi rikesa.

5 Kil ku ta junta prudutu ora ki kusidu i fiju ntindidu, ma kil ku ta durmi na tempu di kebur i fiju di borgoña.

6 Benson sta riba di kabesa di justu, ma violensia ta toma konta di boka di jinti mau.

7 Lembransa di bon jinti na bensuadu, ma nomi di jinti mau na podri.

8 Jirus di korson e ta seta ordís, ma tulu ku ta papia ciu i na bin kai na mal.

9 Kil ku yanda na bardadi i ta sta suguru, ma kil ku yanda na kamīñu tortu i na pañadu.

10 Kil ku ta da sinal ku uju i ta tisi tristespa; tulu ku ta papia ciu i na bin kai na mal.

11 Boka di algin justu i suma fonti di vida, ma violensia ta toma konta di boka di jinti mau.

12 Odiu ta lantanda jus, ma amor ta kubri tudu ofensas.

13 Algin ntindidu ta papia palabras jiru, ma mantampa i pa kostas di kil ku ka ten juisu.

14 Jirus ta junta jiresa, ma boka di tulu ta tisi danu.

15 Rikesa i suma prasa forti pa rikus, ma koitadesa ta dana vida di koitadis.

16 Pagamentu ku algin justu risibi pa si tarbaju i ta tisil vida, ma pagamentu di omi mau ta lebal pa pekadu.

17 Kil ku seta kurižidu i sta na kamiñu pa vida, ma kil ku ta raprindidu, i nega, i ta disvia di kamiñu.

18 Kil ku ta sukundi odiu i munturus; kil ku ta fala mal di utru jinti i tulu.

19 Na manga di kombersa i ka ta falta pekadu, ma kil ku domina si boka i jiru.

20 Lingua di algin justu i suma prata puru; korson di jinti mau ka ten balur.

21 Boka di algin justu ta alimenta manga di jinti, ma tulus ta muri pa falta di ntindimentu.

22 Benson di SIÑOR ta tisi rikesa; i ka ta buri tristesa riba del.

23 Fasi mal i divirtimentu pa tulu, ma omi ntindidu ta kontenti pa sedu jiru.

24 Kusa ku omi mau medi i na bin riba del, ma Deus na da algin justu ke ki misti.

25 Suma ku turbada ta lanta, asin ku bentu ta leba jinti mau, ma jesus ta fika firmi pa sempri.

26 Suma vinagri pa dintis o fumu na uju, asin ku prigisosu sedu pa kilis ku ta mandal.

27 Rispitu pa SIÑOR ta pui vida mas kumpridu, ma anus di jinti mau ta kortadu.

28 Speransa di jinti justu i kontentamento, ma speransa di jinti mau ka na da rusultadu.

29 Kamiñu di SIÑOR i kau suguru

pa kilis ki retu, ma kastigu na bin pa kilis ku ta fasi mal.

30 Algin justu ka na rinkadu, ma jinti mau ka na fika na tera.

31 Boka di justu ta papia jiresa, ma lingua ku ta papia mal na rinkadu.

32 Jinti justu ta sibi papia bon palabra, ma jinti mau ta papia son palabra tortu.

11 ¹Balansu di nganu i nujenti pa SIÑOR, ma i ta kontenti ku pesu justu.

2Jinti orgulyosu ka ta tarda pa sta na borgoña, ma jinti umildi e ten jiresa.

3Jinti retu, se spiritu retu na gialis; jinti ku ka sedu di fiansa, se propri falsidadi na kaba ku elis.

4Rikesas ka bali na dia di raiba, ma vida justu ta libra di mortu.

5Onestidadi di algin retu i na jodal pa si kamiñu sta sertu, ma omi mau na kai pabia di si maldadi.

6Vida retu di algin bon i na libral, ma malandrus na pañadu na se disežu mau.

10.15: Kap 18.11; Jo 31.24-25; Sal 49.6; 52.7; Ekl 7.12; Jer 9.23; Mar 10.24; Luk 12.19-20; 1 Tim 6.17

10.15: Kap 14.20; 19.7; 22.22-23 **10.16:** Kap 11.30; Is 3.10-11; Rom 6.23; 1 Kor 15.58 **10.17:** Kap 5.12-13; 12.1; 15.10 **10.18:** Kap 26.24-26; 1 Sam 18.21-22,25; Mat 2.8; Luk 20.20-21 **10.18:** Sal 101.5; Tia 4.11-12

10.19: V 8,10; Ekl 5.1-2; 10.12-14; Mat 12.36

10.19: Kap 13.3; 15.28; 17.27-28; 21.23; Sal 39.1; Tia 1.19; 3.2 **10.20:** V 11 **10.21:** Kap 5.23 **10.23:** Kap 14.9; 15.21; 26.18-19 **10.24:** Sal 37.4; 145.19; Mat 5.6;

Jon 15.7; 1 Jon 5.14-15 **10.25:** Kap 1.27; Jo 27.19-21; Mat 7.24-27; 16.18; 2 Tim 2.19 **10.26:** Kap 25.19-20; Is 65.5 **10.27:** Kap 3.2; Sal 55.23 **10.30:** Sal 37.9-10,22,28-29 **10.31:** V 11,20-21 **11.1:** Kap 16.11; 20.10,23; Sir 19.35-36; Lei 25.13-16; Os 12.7; Am 8.5; Mik 6.10-11

11.2: Kap 16.18-19; 18.12; 29.23; Luk 14.11; 18.14

11.3: Kap 10.9; 13.6; 21.7; 28.18; Sai 25.21

11.4: Jo 36.18-19; Sal 49.6-8; Is 10.3; Ez 7.19; Sof 1.18; Mat 16.26; Luk 12.20

7Si omi mau muri, si speransa kaba. Tudu ki speraba di si rikesa i pirdi.

8Algin justu ta kaplintidu di foronta; omi mau ta fika na ki foronta ku justu kapli del.

9Omi ku ka mporta ku Deus, ku si boka i ta dana si kumpañer, ma jinti justu ta kapli pabia di se kuñisimentu.

10Ora ku kusas kuri diritu ku algin justu, tudu prasa ta kontenti; ora ku omis mau muri, tudu jinti ta grita ku kontentamentu.

11Un prasa ta torna garandi ora ku jinti bon bensual, ma boka di omi mau ta batil.

12Algin ku ka ten juisu ta njuti si kumpañer, ma omi ntindidu ta kala.

13Algin ku ta yanda i na papia-papia i ta konta sigridu, ma algin di fiansa ta guardal.

14Si i ka ten ſefis jiru, pobu ta kai, ma na manga di konsijadur i ta ten suguransa.

15Na bardadi, kil ku seta sedu fidur di algin ki ka kunsi, i na sufri ciu, ma kil ku nega sedu fiadur ta fika suguru.

16Minjer di bon korson ta ngaña rispitu, suma ku omi forti ta ngaña rikesas.

11.7: Kap 10.28 **11.8:** Kap 12.13; 21.18; Est 7.9-10;
Dan 6.23-24 **11.9:** Kap 2.10-15; 4.5-6 **11.10:** Kap 28.12,28;
29.2; Est 8.15-16 **11.13:** Kap 20.19; 25.9; 26.20-21
11.14: Kap 15.22; 20.18; 24.6; At 15.6 **11.15:** Kap 6.1
11.16: Kap 31.30-31 **11.17:** V 24; Sal 41.1; 112.4-5;
Is 58.7-8; Mat 7.12; 25.34-40; Luk 6.38; Tia 2.13
11.18: Kap 22.8; Os 10.12-13; Gal 6.7-9; Tia 3.18
11.19: Kap 10.16; 12.28 **11.20:** Kap 6.16-19; 8.13; 15.8
11.21: Kap 16.5; Sal 112.1-2 **11.24:** V 17; Kap 19.17;
22.9; 28.27; Lei 15.10; Sal 112.9; 2 Kor 9.6-10
11.28: Kap 10.15; 1 Tim 6.17 **11.30:** Kap 15.4
11.30: Dan 12.3; Mat 4.19; 1 Kor 9.19-23; Tia 5.20

17Omi ku ta juda utrus ta fasi ben pa si kabesa, ma kil ku ta maltrata utrus ta fasi mal pa si propi kurpu.

18Omi mau ta fika nganadu ku si pagamentu, ma kil ku ta sumia bondadi na risibi pagamentu sertu.

19Kil ku pui sintidu pa yanda na kamiñu sertu na oja vida, ma kil ku pega tras di mal i pegal pa si mortu.

20SÍNOR nuju jinti ku tene korson tortu, ma i ta kontenti ku kilis ku ta yanda sin kulpa.

21Bu pudi ten serteresa kuma omi mau ka na kapli di kastigu, ma algin justu na kapli, el ku si jorson.

22Minjer bonitu ku ka ten bon juisu i suma joia di uru na naris di purku. **23**Disežu di jinti justu ta da bon rusultadu, ma jinti mau ta pera son raiba.

24Kin ku ta da libri vontadi, i ta risibi kada bias mas; kin ku ta guarda mas di ki kil ki dibi di guarda, i ta fika mas koitadi.

25Kin ku ta da, kusas ta kure diritu; kil ku ta juda i ta judadu.

26Pobu ta maldisua kil ku ta guarda si arus, ma benson na bin riba di kil ku na bindil.

27Kil ku buska kusa bon i ta yan-gasa fabur; kil ku buska mal, mal ku na bin riba del.

28Kil ku fiansa na si rikesas i na kai, ma jinti justu e na arnobadu suma pajá verdi.

29Kil ku tisi kasabi pa si familia i na yarda bentu. Tulu na sedu katibu di justu.

30Frutu di bondadi i arvuri di vida. Kil ku ngaña jinti pa Deus i jiru.

31 Si algin justu risibi ke ki mersi li na mundu, ku fadi omi mau ku ta fasi pekadu.

12 **1**Kil ku kurižidu i seta, i ama kuñisimentu, ma kil ku raprindidu i nega, i brutu.

2Omi bon ta yangasa fabur di SIÑOR, ma SIÑOR ta kondena jinti ku ta fasi planus mau.

3Maldadi ka ta tisi firmesa, ma rais di jinti justu ka pudi rinkadu.

4Minjer di bon manera i koroa di si omi, ma kil ku ta fasi kusas di borgoña i suma podrisa na os di si omi.

5Planus di algin justu e sedu retu, ma konsijus di jinti mau e sedu nganu.

6Palabras di jinti mau i mboskada pa darma sangi, ma palabras di justus e ta libra jinti.

7Jinti mau na kabadu ku el, ma familia di jinti justu na kontinua firmi.

8Si algin sedu jiru, i na ngabadu, ma kil ku tene menti tortu i na njitudu.

9Minjor bu sedu algin umildi ma bu tene kriadus, te pa bu finji sedu algin garandi, ma bu ten falta di kumida.

10Un omi justu ta toma konta di si limarias diritu, ma omi mau ta sedu kruel pa di sil.

11Kil ku labra si con ta bin farta ku kumida, ma kil ku ta kuri tras di ideias bakatela i tulu.

12Omis mau ta misti vivi di kusas ku utru jinti mau furta, ma rais di justu na padi si frutu.

13Omi mau ta pañadu na si propi palabra, ma justu ta kapli di foronta.

14Di palabra di si boka un omi ta farta di bon kusas; tambi i ta pagadu pa kusas ki fasi ku si mon.

15Tulu ta pensa sempri kuma i sta na kamiñu sertu, ma jiru ta sukuta konsiju.

16Tulu, si i paña raiba, i ta mos-tral logu, ma omi jiru ta disdangu algin ku na kobal mal.

17Si algin konta bardadi, justisa ta fasidu diritu, ma tustumuña munturus i ta ngana.

18I ten utrus ku tene palabra suma ponta di spada, ma palabras di jiru ta da saudi.

19Kin ku ta konta bardadi i ta fika pa sempri, ma kin ku ta konta min-tida ta tarda son un bokadu.

20Nganu sta na korson di kilis ku ta fasi planu mau, ma kilis ku ta tar-baja pa pas na ten kontentamentu.

21Nin un kastigu ka na bin pa jus-tu, ma jinti mau na oja manga di mal.

22SIÑOR ta nuju boka di mun-turus, ma i ta kontenti ku kilis ku ta kumpri se palabra.

23Omi ntindidu ka ta ronka si kuñisimentu, ma tulus ta papia, e mostra se tulesa.

24Kil ku ta tarbaja ciu i ta bin manda; kil ku prigisosu i ta bin se-du katibu.

12.1: Kap 5.12-13; 10.17 **12.4:** Kap 14.1; 18.22; 19.13-14; 21.9,19; 27.15-16; 31.10-28 **12.6:** Kap 10.11,20-21

12.7: Kap 11.21 **12.8:** Kap 3.35 **12.10:** Lei 25.4

12.11: Kap 14.4,23; 28.19; Sal 128.2; Ef 4.28; 1 Tes 4.11-12;

2 Tes 3.8 **12.12:** Sal 1.3 **12.13:** Kap 18.6-7; Sal 64.8

12.13: Kap 11.8 **12.14:** Kap 13.2; 18.20-21; Is 3.10

12.15: Kap 14.12; 16.2,25; 21.2; 26.12; Luk 18.11

12.15: Kap 1.5; Ekl 4.13 **12.16:** Kap 10.12; 17.9; 29.11;

Tia 1.19 **12.17:** Kap 6.16-19 **12.18:** Kap 10.20-21

12.19: Kap 21.28 **12.20:** Mat 5.9; 1 Ped 3.10-11

12.22: Kap 6.16-17; 2 Tim 3.3 **12.23:** Kap 10.19; 13.16;

15.2; Ekl 10.3,12-13 **12.24:** Kap 6.6; 10.4; 22.29;

1 Re 11.28; 12.20

25 Miskiñu na korson di omi i ta batil, ma bon palabra ta tisil kontentamentu.

26 Un omi justu i gia pa si kumpañer, ma jinti mau ta pega na kamiñu ku na pui elis pa e yara.

27 Prigisosu ka na yasa karni di limaria ki montia, ma omi tarbajadur ta pui balur na kusas ki tene.

28 Kamiñu di bondadi ta leba pa vida; na ki kamiñu mortu ka ten.

13 **1** Fiju jiru ta obi si si pape kurižil, ma troseru ta raprindidu, i ta nega obi.

2 Omi ta kume bon kusas di frutu di si boka, ma kilis ku ka sedu fiel e ta misti son violensia.

3 Kil ku ta guarda si boka i ta guarda si vida, ma kil ku yabri si boka ciu i na tene kasabi.

4 Prigisosu ta misti, ma nada i ka ta yangasa; tarbajaduris e ta farta son.

5 Justu ta nuju palabra di mintida, ma omi mau ta tisi borgoña ku kunfuson.

6 Bondadi ta guarda kil ku tene korson di bardadi. Maldadi ta pui omi mau pa i kai.

7 I ten omi ku ta finji sedu riku, ma nada i ka tene; utru ta finji kointadi, ma i tene manga di rikesa.

12.25: Kap 15.13,15; 17.22; 18.14; 25.11; 27.9; Is 50.4

12.27: Kap 6.6 **12.28:** Kap 10.16; 11.19 **13.1:** Kap 1.7-8

13.2: Kap 12.14 **13.2:** Kap 4.17; 12.6 **13.3:** Kap 10.8,19

13.4: Kap 6.6 **13.5:** Kap 30.8; Sal 119.163

13.6: Kap 11.3-6 **13.6:** Kap 5.22 **13.9:** Kap 4.18

13.9: Jo 18.5-6 **13.10:** Kap 10.12; 21.24 **13.10:** Kap 1.5

13.11: Kap 10.2; 21.6; 28.8; Jer 17.11 **13.12:** V 19;

Kap 3.18 **13.13:** Kap 1.7,25; 9.8-9; 12.1; 15.5,31-32;

19.16; 2 Kron 36.16 **13.14:** Kap 10.11; 14.27; 15.24;

16.6,17; 2 Sam 22.6; Sal 36.9 **13.15:** Kap 4.19; 22.5

13.17: Kap 25.13,25; 26.6; 2 Kor 5.20 **13.18:** V 13

13.20: Kap 4.14; Sai 23.2

8 Omi riku i ten ku usa si diñeru pa salba si vida, ma ningin ka ta ameasa koitadi.

9 Algin justu i suma lus ku na sindi klaru; algin mau i suma lus ku misti paga.

10 Orgulyosu ta tisi son jus; jiresa ta ojadu na kil ku seta konsiju.

11 Rikesa ku algin ngaña na tarpara i ta mingua, ma kil ku junta si rikesa ku forsa di si tarbaju i ta buril.

12 Speransa ku diadu i ta pui korson duensi, ma vontadi yangasadu i arvuri di vida.

13 Kil ku njuti palabra di konsiju i na bin pirdi, ma kil ku rispita ordi i na bin ngaña.

14 Nsinamentu di jiru i fonti di vida, pa algin pudi disinvita armadilia di mortu.

15 Bon ntindimentu ta ngaña fabur, ma kamiñu di kilis ku ka sedu fiel i kansadu yanda.

16 Algin jiru ta pensa antis di fasi un kusa, ma tulu ta mostra si tulesa.

17 Si un algin ku ta leba rekadu i mau, i ta kai na mal, ma mbašadur fiel i ta tisi pas.

18 Kil ku kurižidu, i nega, koitadesa ku borgoña na bin pa el, ma algin ku raprindidu, i seta, i na rispitadu.

19 Vontadi yangasadu i ta pui algin kontenti. Tulus ka ta misti disa se mal.

20 Si bu yanda ku jiru bu na sedu jiru, ma kumpañer di tulus i na sufri danu.

21 Mufunesa na sta tras di kilis ku ta fasi mal, ma justus na bin tene bon pagamentu.

22 Un bon omi ta disa yardansa pa fijus di si fijus, ma rikesa di algin mau i ta guardadu pa justu.

23 Lugar di koitadi pudi padi ciu, ma falta di justisa ta robal el.

24 Kil ku ka ta usa mantampa i ka gosta di si fiju, ma kil ku ama si fiju i ta kastigal na ora ki mersi.

25 Justu ta kume tok i farta, ma jinti mau e ta pasa fomi.

14 **1** Minjer jiru ta firmanta si kasa, ma minjer tulu ta bati di sil ku si mon.

2 Kil ku ta yanda na bardadi i ta rispita SIÑOR, ma kil ku ta yanda na kamiñu tortu i ta njutil.

3 Kombersa orgulyosu di tulu i sedu mantampa pa si kurpu; palabra di jiru i ta guardal.

4 Ku falta di turu bemba ta fika limpu, ma ku forsa di tarbaju di turu bu ta oja bon kebur.

5 Tustumuña di fiansa ta konta sempri bardadi, ma kil ki ka di fiansa i ta konta son mintida.

6 Algin ku ta fasi trova i ta buska jiresa, i ka ta ojal, ma algin ntindidu i lestu pa prindi.

7 Fika lunju di tulu, pabia bu ka na obi nin palabra di jiresa na si boka.

8 Un omi spertu i ten jiresa pa buska kamiñu sertu, ma tulesa di omi tulu i ta nganal.

9 Tulus ka ta mporta si e peka, ma jinti retu ta misti ten pas na se metadi.

10 Kada korson i kunsi si propi kasabi ku si kontentamentu; algin straňu ka pudi toma parti ku el.

11 Kasa di jinti mau na danadu, ma morada di kilis ku retu i na te-ne tudu.

12 I ten kamiñu ku omi pudi pensa i sertu, ma kabantada di ki kamiñu i mortu.

13 Te na ri, korson pudi sta na kasabi. Kontentamentu pudi kaba na tristesa.

14 Omi infiel di korson na risibi ke ki mersi, ma omi bon na premiadu pa kil ki fasi.

15 Algin ku ka maduru ta seta tudu palabra, ma algin ntindidu i na pensa antis di bai dianti.

16 Jiru ta toma sintidu, i jingi di mal, ma tulu ta tene sangi kinti, i ka ta nota pa pirigu.

17 Kil ku lestu pa paña raiba i ta fasi suma dudu; omi ku ta fasi planu mau ta odiadu.

18 Kilis ku ka maduru e ta yarda tulesa, ma jinti ntindidu na premiadu ku kuñisimentu.

19 Jinti mau e na mpina dianti di bons; kilis ku ka mporta ku Deus na mpina dianti di porton di justu.

20 Koitadi, nin si visiñu i ka ta gosta del, ma amigus di riku e ciu dimas.

21 Kil ku njuti si kumpañer i na peka, ma kil ku mostra bondadi pa koitadis i na sortiadu.

22 Nta kilis ku fasi planus di mal e ka sta na kamiñu eradu? Ma kilis

13.22: Kap 28.8; Jo 27.16-17; Ekl 2.26 **13.24:** Kap 3.12; 19.18; 22.15; 23.13-14; 29.15,17; Eb 12.6-11

14.1: Kap 24.3-4; 31.10; Rut 4.11 **14.2:** Kap 16.17; 20.7; 28.6 **14.3:** Kap 12.6; 18.6; 22.8 **14.6:** Kap 17.24

14.7: Kap 9.6 **14.8:** Kap 8.20 **14.10:** Kap 12.25

14.11: Kap 3.33 **14.12:** Kap 12.15; Rom 6.21

14.14: Kap 12.14 **14.15:** Kap 4.26; 22.3 **14.17:** V 29; Kap 15.18; 16.32; 19.11; 22.24; 29.22; Sal 103.8; Ekl 7.9; Tia 1.19 **14.17:** Kap 6.18 **14.18:** Kap 3.35 **14.20:** Kap 10.15; 19.4,6-7 **14.21:** Kap 11.12; 17.5; 18.3; Tia 2.6

14.21: Kap 19.17; 28.27; Mat 25.34-40 **14.22:** V 17

ku fasi planus di ben e na ngaña fiansa ku amor di jinti.

23 Si algin ta tarbaja, i ten purbitu, ma si i sinta i na papia son, i ta bai pa koitadesa.

24 Jinti jiru ta risibi koroa di rikesa, ma tulu ta fajadu son ku tulesa.

25 Tustumuña ku ta konta bardadi i ta salba vidas; kil ku ta konta mintida i ta ngana son.

26 Kil ku ta rispita SIÑOR i ten konfiansa firmi; i na sedu kau suguru pa si fijus.

27 Rispitu pa SIÑOR i fonti di vida pa libra di armadilia di mortu.

28 Garandesa di rei i ta dipindi di numeru di si jinti; si i ka tene ningin pa manda riba delis, el i ka ningin.

29 Omi di pasensa i ten garandi ntindimentu, ma kil ki turmentadu i ta mostra tulesa.

30 Korson kalmu ta da saudi pa kurpu, ma nveža ta podrisi os.

31 Kin ku kalka koitadii i na koba kil ku kumpul, ma kin ku mostra bondadi pa koitadi i na da Deus gloria.

32 Omi mau, si propi maldadi na batil, ma justu i ten speransa, messu na si mortu.

14.23: Kap 12.24; 16.26; 28.19 **14.25:** Kap 6.19

14.26: Kap 1.7; 3.7-8; 19.23 **14.27:** Kap 13.14; Sal 18.5

14.29: V 17 **14.31:** V 21; Kap 17.5; 22.16,22-23; 28.3; Sal 12.5 **14.32:** Dan 6.24 **14.32:** Jo 13.15; 19.25-27; Sal 23.4; 37.37; 1 Kor 15.55-58; 2 Kor 5.8; 6.9; Fil 1.21,23;

2 Tim 4.18; Apok 14.13 **14.34:** Lei 4.6-8 **14.35:** Kap 22.11; 25.5; 29.12; Mat 24.48-51 **15.1:** Kap 25.15; 29.22;

Šef 8.1-3; 1 Re 12.13-16 **15.3:** Jo 31.4 **15.4:** Kap 3.18; 10.20-21 **15.4:** Kap 18.14; Sal 52.2-4 **15.5:** V 31-33;

Kap 1.7-8 **15.8:** Kap 21.27; 28.9; Is 1.10-15; 66.3; Jer 6.20; 7.21-23; Am 5.21-22 **15.8:** V 29; 1 Kron 29.17

15.9: Kap 4.19; 21.8,21 **15.10:** V 5 **15.11:** Kap 27.20; 1 Sam 16.7 **15.12:** Kap 9.7-8; Am 5.10; 2 Tim 4.3

33 Jiresa mora na korson di ntindu, ma ika kunsidu na korson di tulus.

34 Vida justu ta yalsa un nason, ma pekadu i borgoña pa pobu.

35 Rei ta kontenti ku ſef jiru, ma i ta paña raiba ku kil ku ka ta tarbaja diritu.

15 ¹Bon rasposta ta kalma rai- ba, ma palabra duru i ta lantandal.

² Palabra di jiru ta fasi kuñisimentu pa i sedu un kusa sabi, ma boka di tulu i ta darma tulesa.

³ Uju di SIÑOR sta na tudu kau, i na jubi jinti mau ku bon.

⁴ Palabra sabi i arvuri di vida, ma palabra tortu ta kebranta spiritu.

⁵ Tulu, si si pape kurižil, i ta njuti, ma kil ku ta raprindidu i seta, el i ta mostra ntindimentu.

⁶ Na kasa di justu i ten garandi rikesa, ma kil ku omi mau ngaña i ta tisi kasabi.

⁷ Boka di jiru i ta darma kuñisimentu, ma korson di tulu ka ta fasi asin.

⁸ Sakrifisiu di jinti mau i nujenti pa SIÑOR, ma orason di jinti retu i si kontentamentu.

⁹ Kamiñu di omi mau i nujenti pa SIÑOR, ma i ta ama kil ku na yanda diritu.

¹⁰ Kastigu duru na pera kil ku sai na kamiñu; kil ku raprindidu i nega, i na muri.

¹¹ SIÑOR pudi jubi dentru di mundu di mortus, ku fadi korson di omis.

¹² Orgulyosu ka ta gosta di algin ku raprindil, nin i ka ta ciga pa pidi konsiju na jirus.

13 Korson kontenti ta fasi rostu bonitu, ma dur di korson i ta kebranta spiritu.

14 Korson ntindidu ta buska kuñisimentu, ma boka di tulus i ta kume tulesa.

15 Jinti ku kalkadu e ta sta tristi kada dia, ma kil ku tene korson kontenti i tene sempri festa.

16 Minjor bu tene puku, bu rispita SIÑOR, te pa bu tene rikesa, bu ka ten susegu.

17 Minjor kumida di orta, ku amor, di ki karni di baka gurdu, ku odiu.

18 Omi ku ta lestu pa paña raiba ta lantanda jus, ma omi di pasensa i ta kalma gera.

19 Kamiñu di prigisosu i suma tapada di fidida, ma kamiñu di omi retu i suma strada.

20 Fiju jiru ta kontenta si pape, ma tulu ta njuti si mame.

21 Tulu ta kontenti ku tulesa, ma omi ntindidu i ta yanda pa dianti.

22 Nunde ki ka ten konsiju, projectus ta sai amonton, ma ku manga di konsijadur e ta bai dianti.

23 Omi ta kontenti si i da bon rasposta; palabra sertu na si tempu propi i bon.

24 Pa ntindidu, kamiñu di vida ta subi pa riba, pa i pudi jingi lunju di mundu di mortus ku sta bas.

25 SIÑOR na dana kasa di orgullosus, maina guarda yardansa di viuva.

26 Pensamentus di algin mau i nujenti pa SIÑOR, ma palabra di jinti puru i sabi.

27 Omi kubisosu ta tisi mufunesa pa si kasa, ma kil ku ta nega suku di bas i ta bibu.

28 Justu ta pensa na kil ki dibi di ruspundi, ma boka di jinti mau ta tira manga di kusa mau.

29 SIÑOR ta sta lunju di jinti mau, ma i ta obi orason di justu.

30 Rostu kontenti ta tisi kontentamentu na korson; bon nobas ta tisi saudi pa os.

31 Algin ku ta para sintidu na kon-siju ku ta da vida i pudi mora na metadi di jirus.

32 Kil ku nega si algin kurižil i ta njuti si kabesa, ma algin ku sukuta ora ki raprindidu i ta ngaña ntindimentu.

33 Rispitu pa SIÑOR ta nsina jiresa. Algin ku misti rispitu i ten ku sedu umildi.

16 **1** Omi pudi fasi si planus, **2** ma rasposta sertu ta bin di SIÑOR.

2 Omi pudi pensa kuma tudu ki fasi i bon, ma SIÑOR na pesa si motivus na balansu.

3 Ntrega kusas ku bu na fasi na mon di SIÑOR; asin bu planus na bai dianti.

15.13: V 15; Kap 17.22 **15.13:** Kap 12.25; Ne 2.2

15.14: V 2; Kap 1.5 **15.15:** V 13; Rom 12.12; 2 Kor 6.10; Fil 4.4; 1 Ped 1.6-8; 4.13 **15.16:** Kap 1.7; 16.8; 23.17; 28.6,14 **15.16:** Ekl 5.10-12 **15.17:** Kap 17.1; 21.9,19; Ekl 4.6 **15.18:** V 1; Kap 10.12; 14.17,29; 26.21

15.19: Kap 6.6 **15.19:** Is 35.8 **15.20:** Kap 10.1

15.21: Kap 10.23; Ef 5.15 **15.22:** Kap 11.14

15.23: 16.21-24; 24.26; 25.11-12; Is 50.4; Ef 4.29

15.24: Kap 6.23; Mat 7.14; Jon 14.6; Kol 3.1-2

15.25: Kap 3.33; Lei 10.18 **15.26:** V 23; Kap 6.16-19

15.27: Is 5.8-10; Jer 17.11; Ab 2.9-11 **15.27:** Kap 28.16;

Sai 18.21; 23.8 **15.28:** 1 Ped 3.15 **15.29:** Sal 145.18-19;

Jon 9.31; Tia 4.8; 5.16-18 **15.30:** Kap 17.22; 25.25

15.31: V 5; Kap 25.12 **15.32:** Kap 1.7; 18.15

15.33: Kap 1.7; 8.13 **15.33:** Kap 8.12; 25.6-7; Fil 2.5-11;

Tia 4.10; 1 Ped 5.5 **16.1:** V 9; Kap 19.21; 20.24; 21.1;

Jer 10.23 **16.2:** V 25; Kap 21.2; 30.12 **16.2:** Kap 24.12;

Dan 5.27; Luk 16.15 **16.3:** Sal 37.5; Fil 4.6

4SIÑOR kumpu tudu kusas pa se propi fin, te ki algin ku ka mporta ku el, i kumpul pa dia di mal.

5SIÑOR nuju kilis ku ta yalsa kabesa. Sin duvida e ka na kapli di kastigu.

6Ku bardadi ku miserikordia pekadur ta purdadu. Si algin rispita SIÑOR, i ta disvia di mal.

7Si SIÑOR sta kontenti ku manera ku un omi na yanda, i ta fasi si inimigus ten pas ku el.

8Minjor un bokadiñu ku bu ngaña onestu, di ki kebur ciu ku bu ngaña ku tarpasa.

9Omi pudi fasi planus pa si vida, ma i SIÑOR ku ta gia si pasus.

10Boka di rei ta papia ku otridadi; si i na julga, si palabra ka ta ultrapasa.

11SINOR gosta di balansu ku midida sertu; tudu pedras di pesu e sta si dianti.

12Si jinti na yanda mal, i nujenti pa reis, pabia tronu ta firmantadu ku justisa.

13Reis ta kontenti ku palabras justu, e ta ama algin ku ta konta bardadi.

14Si rei paña raiba, bu pudi sibikuma algin na muri, ma omi jiru ta kalmal.

16.4: Is 43.7; Rom 11.36; Apok 4.11 **16.4:** Jo 21.30; Rom 9.22; 2 Ped 2.9 **16.5:** Kap 6.16-17; Tia 4.6

16.6: Sai 34.6-7; Sal 85.10 **16.6:** Kap 8.13

16.8: Kap 15.16; 21.6; Sal 37.16; Mik 6.10 **16.9:** Kap 19.21; 20.24; Sal 37.23 **16.10:** Sal 72.1-4; 99.4 **16.11:** Kap 11.1

16.12: Kap 20.8,28; 25.5; 29.4,14; Is 9.7; 16.5

16.13: Kap 22.11 **16.14:** Kap 15.1; 19.12; Ekl 10.4

16.15: Jo 29.23-24 **16.16:** Kap 3.13-15 **16.17:** Kap 4.25-27

16.18: Kap 6.17; 11.2; 17.19; 1 Tim 3.6; Dan 4.30-31

16.19: Kap 25.7; Sal 34.18 **16.20:** Kap 19.8; 24.3-5; 22.19; Sal 34.8; Jer 17.7 **16.22:** Kap 10.11; 15.2

16.23: Kap 15.28 **16.24:** Kap 10.20; 24.13-14; Sal 119.103; Jer 15.16 **16.25:** Kap 14.12 **16.26:** Kap 14.23; Ekl 6.7;

1 Tes 4.11-12; 2 Tes 3.8-12 **16.27:** Sal 57.4; Tia 3.6

16.28: Kap 6.14,19; 26.21 **16.28:** Kap 17.9

16.29: Kap 1.10-14; 3.31; 2 Ped 3.17

15Si rostu di rei sta kontenti, i sinal di vida. Si fabur i suma nuven ku tisi purmeru cuba.

16I muitu minjor pa ten jiresa ku kuñisimentu di ki uru ku prata.

17Si bu misti yanda na strada di jinti bon, bu ten ku jingi di mal. Kil ku ta toma sintidu nunde ki na bai i ta salba si vida.

18Orgulyu ta tisi danu; yalsa kabesa i ta tisi kaida.

19Minjor sedu umildi di spiritu juntu ku mansus di ki junta ku orgulyosus pa toma parti na kusas ku furtadu.

20Algin ku ta pui sintidu na kusas ki nsinadu, si vida na kuri ben; kil ku fiansa na SIÑOR i ta sortiadu.

21Kil ku jiru di korson i ta kunsidu suma algin ntindidu. Palabra sabi i ta buri nsinu.

22Ntindimentu i fonti di vida pa kilis ku tenel, ma pa tenta nsina tulus i pa pirdi tempu.

23Omi jiru ta pensa, i kumsa papia; asin i ta nsina mas minjor.

24Palabra sabi i suma bagus di mel, i ta sabi, i saudi pa os.

25I ten kamiñu ku omi pudi pensa i sertu, ma kabantada di ki kamiñu i mortu.

26Fomi ta pinca tarbajadur pa i tarbaja pa si kabesa.

27Omi malandru ta buska manera di fasi mal; si palabra ta kema suma fugu ku na yardi na si boka.

28Omi tortu ta lantanda jus; kil ku ta disfama jinti i ta rapati garandi amigus.

29Omi violentu ta ngana si kumpañer, i ta lebal na kamiñu ki ka bon.

30 Toma sintidu ku jinti ku ta jubi-jubi kau, o e ta murdi se bis, pabia e tene planu di mal.

31 Kabelu branku i koroa di gloria, si i yangasadu ku vida justu.

32 Algin di pasensa i minjor di ki omi forti di gera. Kil ku ta domina si propi kurpu i minjor di ki kil ku toma un prasa.

33 Jinti pudi juga sorti, ma i Deus ku ta da rasposta.

17 **1** Minjor un bokadu di ku mida seku, ku susegu, di ki kasa ku inci karni, ku jus.

2 Katibu jiru na ten forsa riba di fiju ku ta tisi borgoña; i na toma si parti di yardansa suma un ermon.

3 Prata ku uru ta probadu ku fugu, ma SIÑOR ta proba korsons.

4 Omi mau ta para sintidu na palabra di planu mau; munturus ta mpina si oreja pa palabra di mintida.

5 Kil ku fasi trosa di koitadi i na koba Deus ku kumpul. Kil ku na ηnumini utru na kastigu, el propi i ka na kaplil.

6 Koroa di bejes i sedu se netus; fijus e ta sinti orgulyu di se papes.

7 I ka bon pa tulu papia palabra garandiosu, ku fadi pa un ſef sedu munturus.

8 Kil ku ta da suku di bas i ta ojal suma pedra di sorti; kualker kau ki bai son, i ta sedu purbitu pa el.

9 Kil ku ta purda, i diskisi, i ta buska amor, ma kil ku ta garbata asuntu i ta rapati garandi amigus.

10 Si algin raprindi un omi ntindidu, kila i ta mas ngaña jiresa di ki tulu ku sutadu sen bias.

11 Un omi mau ta buska son disobiensia, ma i na mandadu algin kontra el ku ka na ten pena del.

12 I minjor pa kontra ku onsa ku robadu si fijus te pa kontra ku tulu na si tulesa.

13 Si algin fasidu ben, i torna mal, malka na sai na si kasa.

14 Pa kumsa jus i suma yagu ku kumsa rumpi orik. Mas minjor bu disa asuntu pa ka i bin torna garandi.

15 Kil ku da roson pa kulpadu, ku kil ku kondena justu, e nujenti pa SIÑOR, tudu dus.

16 Ke ki bali pena pa tulu tene diñeru pa kumpra jiresa, suma i ka ten ntindimentu?

17 Amigu ta ama sempri. Na tempu di foronta algin ta ngaña ermon.

18 Son omi ku ka tene bon pensamentu ku ta seta sedu fiadur di si kumpañer.

19 Kil ku gosta di jus i gosta di pekadu. Kil ku ronka si rikesa i na kumbida ladron.

20 Omi di korson tortu, kusas ka na kuril diritu. Kil ku tene dus kombersa i na bin kai na mal.

16.30: Kap 6.12-14 **16.31:** Kap 20.29; Sir 19.32

16.32: Kap 14.29 **16.32:** Kap 25.28; Rom 12.21

17.1: Kap 15.17; Sal 37.16 **17.2:** Kap 10.5; 11.29

17.3: Kap 27.21; Sal 66.10; Is 48.10; Jer 17.10; Zak 13.9;

Mal 3.2-3; 1 Tes 2.4; 1 Ped 1.7; 4.12 **17.4:** Jer 5.31

17.5: Kap 14.21,31 **17.5:** Kap 24.17-18; Jo 31.29;

Ob 11-13; Rom 12.15 **17.6:** Kum 50.23; Sai 3.15;

Jo 42.16; Sal 128.6 **17.7:** Kap 26.7 **17.7:** Kap 29.12

17.8: Kap 18.16; 19.6; 21.14; 29.4; Sai 23.8

17.9: Kap 10.12; 16.28 **17.10:** Kap 9.8-9; 27.22

17.12: Kap 27.3; Os 13.8 **17.13:** Sal 38.20; Jer 18.20-22;

Rom 12.17; 1 Tes 5.15; 1 Ped 3.9 **17.14:** Kap 19.11;

20.3; 26.21 **17.15:** Kap 24.23-24; Sai 23.7; Is 5.20,23;

Am 5.12 **17.16:** Kap 8.5; 9.4-6; 14.6 **17.17:** Kap 18.24

17.18: Kap 6.1-5 **17.19:** Kap 16.18; 18.12

17.20: Kap 6.12-15 **17.20:** Tia 1.8; 3.8-10

21 Pape di tulu i ta ten tristesa, i ka pudi fika kontenti.

22 Korson kontenti ta da saudi, ma spiritu kebrantadu i ta bin seka os.

23 Omi mau ta seta suku di bas na sigridu pa tursi justisa.

24 Omi ntindidu na pui si uju na jiresa, ma uju di tulu ta bai pa manga di lugar.

25 Fiju tulu i tristesa pa si pape, i kasabi pa mame ku padil.

26 I ka bon pa kastiga algin ku ka ten kulpa, ku fadi pa ūefis suta kil ku na tarbaja diritu.

27 Kin ku ten kuñisimentu i ta domina si palabra; omi di ntindimentu i ta fika kalmu.

28 Te tulu, si i fica boka, jinti ta pensa kuma i jiru, i ntindidu.

18 **1** Dingidu ta buska si propi interes; kusa ku tudu jinti si bi i sertu, el i ka ta konkorda ku el.

2 Tulu ka ten interes na ntindi kusa diritu; i ta misti son tira si propi pensamentus.

3 Ora ku maldadi yentra, disprezu tambi na bin. Disgrasa ku borgoña e ta bin juntu.

4 Palabra di omi i suma yagu fundu. Fonti di jiresa i uju di yagu ku nalagua.

5 I ka bon pa toma parti di algin ku ten kulpa, bu nega fasi justisa pa kil ku ten roson.

17.21: V 25; Kap 10.1 **17.22:** Kap 12.25 **17.22:** Sal 32.3-4; 102.3-5 **17.23:** V 8 **17.24:** Kap 15.14 **17.26:** Kap 18.5; Sai 5.14 **17.27:** Kap 10.19; 16.32 **17.28:** Jo 13.5
18.1: 1 Kor 13.5 **18.2:** Kap 1.7,22 **18.4:** Kap 10.11
18.5: Kap 24.23; Sir 19.15 **18.6:** Kap 14.3,16; 19.19; 26.17 **18.7:** Kap 6.2; 10.8 **18.8:** Kap 26.22
18.9: Kap 24.30-34 **18.10:** 2 Sam 22.3; Sal 61.3; 91.2; 144.2 **18.11:** Kap 10.15 **18.12:** Kap 11.2; 15.33; 16.18; 29.23; 1 Ped 5.5 **18.13:** Jon 7.51 **18.14:** Kap 17.22
18.15: Kap 1.5 **18.16:** Kap 17.8; Kum 32.20; 43.11
18.19: Kap 16.32 **18.20:** Kap 12.14

6 Boka di tulu ta lebal pa jus, tok i ta pidi jinti pa e sutal.

7 Boka di tulu i ta dana si propi vida; si palabras e sedu suma armadilia pa si kurpu.

8 Palabra mau pa jinti i suma un kusa sabi ku no kontenti pa nguli!

9 Kin ku ka ta fasi si tarbaju diritu i ermon di danadur.

10 Nomi di SIÑOR i suma tori forti; algin justu ta kuri pa el, i fika suguru.

11 Rikus ta pensa kuma se rikesa i suma mura altu i forti na roda di prasa.

12 Omi ku ta yalsa si kabesa i na bin kai; kamiñu pa rispitu i pa sedu umildi.

13 Algin ku ta ruspundi antis di obi, i na mostra si tulesa ku si borgoña.

14 Spiritu firmi di omi i na nguentaa duensa, ma spiritu disanimadu, kin ku pudi nguental?

15 Korson di ntindidu ta ngaña kuñisimentu; oreja di jiru i ta buskal pa sibi.

16 Pursenti ku omi ta da i ta yabril kamiñu, i lebal dianti di garandis.

17 Kil ku pursenta si kasu purmeru, i ta parsi kuma i ten roson, tok utru bin i fasil purguntas.

18 Juga sorti pudi kaba ku jus, pa rapati dus jinti ku misti geria.

19 Ermon ofindidu i mas kansadu pa ngaña di ki prasa forti. Jus i suma fešu na porton di kuartel.

20 Un omi pudi fartanda bariga pabia di si palabras.

21 Mortu ku vida e sta na puder di lingua. Kil ku tene si lingua diritu i ta purbita ciu.

22 Kil ku oja minjer i oja un bon kusa, i yangasa fabur di SIÑOR.

23 Koitadi ta pidi ku fabur, ma riku ta ruspundi forti.

24 Omi ku tene manga di amigu, se amisadi pudi ka ta tarda, ma i ten amigu mas pertu di ki ermon.

19 **1**Minjor pa sedu koitadi ku ta yanda na bardadi, di ki tulu munturus.

2I ka bon pa fasi un kusa sin pensa; kil ku ta turmenta na fasi kusa i ta bin yara.

3Tulesa di omi ta dana si vida, ma dipus i ta bin paña raiba di SIÑOR.

4Rikesa ta buri amigus, ma amigus di koitadi e ta bandonal.

5Tustumuña ku konta mintida i ten ku kastigadu; munturus ka na kapli.

6Manga di jinti ta bari paja na ſef; kada kin i amigu di kil ku ta pati kusas.

7Si ermons di un koitadi ka gosta del, ku fadi si amigus e ta lunjusi del. I ta kuri tras delis ku pididus, ma i ka na yangasa elis.

8Kil ku ngaña ntindimentu i ama si vida; kil ku guarda si jiresa, kusas ta kuril diritu.

9Tustumuña ku konta mintida i ka na kapli; munturus i ten ku kastigadu.

10I ka bali pena pa tulu tene vida riku; katibus ka dibi di manda riba di ſefis.

11Ntindimentu ta pui algin pa i nguli si raiba; kil ku ta purda i ta ngaña rispitu.

12Raiba di rei i suma gritu di lion, ma si fabur i suma serenu riba di paja.

13Fiju tulu ta dana vida di si pape; minjer ku ta jusia i suma tornera ku ta pinga tudu dia.

14Kasa ku rikesa i yardansa ku bin di papes, ma minjer jiru i ta bin di SIÑOR.

15Prigisa ta pui algin na sonu fundu; nganadur ta bin sufri fomi.

16Kil ku obdisi mandamentus i ta guarda si vida, ma kil ku njuti kamīñu di SIÑOR i na muri.

17Kin ku pati koitadi un kusa, i pista SIÑOR; SIÑOR na bin pagal si bondadi.

18Kria bu fiju diritu nkuantu i ten inda speransa. Si bu ka fasi asin, bu na judal pa i muri sedu.

19Omi ku lestu pa paña raiba i ten ku sufri si kastigu. Si bu libral purmeru bias, bu na pirsisa di fasil mas.

20Obi konsiju, bu seta nsinamentu, pa bu sedu jiru te na fin di bu vida.

21Manga di ideia ta sta na kabesa di omi, ma i vontadi di SIÑOR ku na fasidu.

22Omi ku ta misti kusas son pa el, i borgoña. I minjor pa sedu koitadi di ki munturus.

23Rispitu pa SIÑOR ta leba algin pa vida. Kil ku tenel i ta fika kontenti; mal ka na yangasal.

18.21: Kap 10.19,31-32; Mat 12.35-37 **18.22:** Kap 12.4

18.24: Kap 17.17; 27.9; Jon 15.14-15 **19.1:** V 22;

Kap 15.16 **19.2:** Kap 14.29; 21.5 **19.4:** Kap 14.20

19.5: Kap 6.19; Sai 23.1; Apok 21.8; 22.15 **19.6:** Kap 17.8;

18.16 **19.7:** Kap 14.20; 18.23; 21.13; Sal 88.8,18;

Tia 2.15-16; 1 Jon 3.17-18 **19.8:** Kap 2.1-9; 3.18; 4.4-8;

16.20 **19.10:** Kap 30.21-22; Ekl 10.5-7 **19.11:** Kap 14.17,29;

20.3; Rom 12.18-19 **19.12:** Kap 16.14-15; 20.2; 28.15

19.13: Kap 10.1 **19.13:** Kap 21.9; 27.15-16

19.14: Kap 13.22; Jos 11.23; 2 Kor 12.14 **19.14:** Kap 12.4;

18.22 **19.15:** Kap 6.6-10; 20.13; 23.21 **19.16:** Kap 16.17;

29.18; Lei 4.40; Luk 10.28 **19.16:** Kap 13.13

19.17: Kap 11.24-25; 14.21; Mat 10.41-42; Eb 6.10

19.18: Kap 13.24 **19.21:** Kap 16.1,9; Jo 23.13; Is 14.24,

26-27; Dan 4.35; At 4.27-28; 5.38-39; Ef 1.11

19.23: Kap 10.27; 14.26-27 **19.23:** Kap 12.21; Sal 91.7

24 Prigisosu ta miti mon na pratu, ma i ta prigisa yalsal pa boka.

25 Si bu ruta algin ku ta fasi trosa, kil ku ka jiru inda i ta toma avisu; si bu raprindi ntindidu, i na buri kuñisimentu.

26 Kil ku ta maltrata si pape, i serka si mame, i fiju ku ta tisi borgoña ku puku rispitu.

27 Na fiju, si bu para obi nsinamentu, bu na disvia di kil ku bu sibi ja.

28 Tustumuna di tarpasa ta tursi justisa. Boka di algin tortu i ta nguli pekadu.

29 Kastigu sta purparadu pa kilis ku ta fasi trosa; kostas di tulus na pera mantampa.

20 **1** Biñu i trosadur; bibida forti i ta tisi baruju. Kin ku sta nganadu pa biñu, nunka i ka na jiru.

2 Raiba di rei i suma gritu di lion. Kil ku lantandal, i na pui si vida na pirigu.

3 I rispitu pa disinvita jus, ma tudu tulu i ta miti nel.

4 Prigisosu ku ka labra na tempu propi, na tempu di kebur i ta misti, ma i ka ta oja.

19.24: Kap 6.6; 26.15 **19.25:** Kap 21.11; Lei 21.21

19.25: Kap 9.8-9 **19.26:** Kap 10.1; 17.2; 28.7,24; 30.11,17 **19.28:** Jo 15.16; 20.12-13; 34.7

19.29: Kap 10.13 **20.1:** Kap 23.20,29-35; 31.4-5; Kum 9.21; 19.31-35; Sir 10.9; Num 6.2-3; Sef 13.4; Is 5.11,22; 28.7; Os 4.11; 7.5; Luk 1.15; Ef 5.18

20.2: Kap 19.12 **20.3:** Kap 14.17; 17.14; 26.17

20.4: Kap 6.6; Ekl 11.4 **20.5:** Kap 18.4; Sal 64.6;

1 Kor 2.11 **20.6:** Kap 25.14; 27.2; Jer 5.1; Mik 7.2;

Mat 6.2; Luk 18.11-12 **20.7:** Kap 13.22; 14.2; 19.1;

Kum 17.7; Sal 112.2; Jer 32.39; 3 Jon 3-4 **20.8:** V 26;

Kap 16.12 **20.9:** Jo 14.4; 1 Kor 4.4; 1 Jon 1.8-10

20.10: V 23; Kap 11.1 **20.11:** Mat 7.16; Luk 2.46-47

20.12: Sai 4.11; Sal 94.9 **20.13:** Kap 6.6,9-11; 2 Tes 3.10

20.15: Kap 3.13-15; 15.7,23; 25.12 **20.16:** Kap 6.1

20.17: Kap 9.17-18 **20.18:** Kap 11.14; Luk 14.31

20.19: Kap 11.13 **20.20:** Kap 30.11,17; Sai 21.17

20.21: Kap 28.20; 1 Tim 6.9

5 Pensamentu di omi i suma yagu na fonti fundu, ma omi ntindidu i pudi tiral fora.

6 Kada kin na papia aserka di si bondadi, ma omi fiel, kin ku pudi ojal?

7 Fijus na sortiadu si se pape sedu justu, i ta yanda na bardadi.

8 Si un rei sintu na si tronu pa julga, si uju ta nota pa mal, i ta tiral.

9 Kin ku pudi fala kuma i purifika si korson, i sta limpu di si pekadu?

10 Dus pedra di balansu ku dus midida i nujenti pa SIÑOR.

11 Te mininu ta kunsidu pa kusas ki ta fasi, si ki kusas i bon i retu.

12 Oreja ku ta obi ku uju ku ta oja, SIÑOR fasi elis, tudu dus.

13 Si bu ama sonu, bu na fika koidadi; yabri uju, bu ta kume, bu farta.

14 Kumpradur ta fala: “I ka bali, i ka bali!” Dipus i ta bai ngaba kusa ki kumpra.

15 Uru ku pedras di balur e ciu, ma palabras jiru i suma joia bonitu.

16 Kil ku fika suma fiadur pa algin ki ka kundi, i na tira si ropa, i mpiñal.

17 Kumida ku algin ngaña ku tarpasa i pudi sabi na ki ora, ma dipus i na sedu suma kaskaju na si boka.

18 Ku konsiju bu planu pudi baidanti; si bu na fasi gera, buska konsiju jiru.

19 Kil ku ta yanda i na papia, i ta tira sigridu. Ka bu miti ku algin ku ta papia ciu dimas.

20 Kin ku maldisua si pape o si mame, si kanderu na pagadu; i ta fika na sukuru.

21 Si bu janti pa toma yardansa, na kabantada i ka na sedu benson pa bo.

22 Ka bu fala: “N na torna e mal!”
Spera na SIÑOR; el i ta librau.

23 Dus pedra di balansu i nujenti pa SIÑOR. Balansu di nganu i ka bon.

24 I SIÑOR ku ta gia pasu di omi. Nta kuma ku omi pudi ntindi kamīnu ki na yanda nel?

25 I pirigu pa omi turmenta fala kuma i na dedika un kusa pa Deus, i kumsa pensa son dipus di si votu.

26 Rei jiru ta diskubri jinti ku ta fasi mal, i kastiga elis.

27 Konsiensia di omi i kanderu di SIÑOR ku ta rabista dentru di korson.

28 Amor ku bondadi ta guarda rei; ku bondadi i ta firmanta si tronu.

29 Fajamentu di jovens i se forsa; bonitasku di bejus i kabelu branku.

30 Caga ku dur ta serka maldadi na algin; suti ta limpa te dentru di korson.

21 ¹SIÑOR ta diriži pensamento di rei suma ki ta pui yagu na riusiñus pa i kuri na manera ku el i misti.

2 Tudu kamiñu di omi ta parsi bon na si propi uju, ma SIÑOR ta jubi dentru di si korson.

3 Si bu fasi kusa bon, bu julga diritu, i ta mas pui SIÑOR kontenti di ki sakrifisiu.

4 Pa jubi riba ku korson di orgulyu i kanderu ku ta gia jinti mau na se pekadu.

5 Algin ku fasi planu ku kudadi, i tarbaja diritu, i na tene ciu, ma kil ku fasi tudu ku turmenta i ta bin kai na koitadesa.

6 Rikesa ku ngañadu ku palabra di mintida i suma serenu ku ta disparsi; tambi i armadilia di mortu.

7 Violensia di jinti mau na rabata elis, pabia e nega fasi ben.

8 Omi mau ta yanda tortu dimas, ma omi di bardadi i ta yanda diritu.

9 I minor mora na un kantu di kasa di ki mora na kasa garandi ku minjer ku ta jusia.

10 Algin mau ta pui sintidu na mal; nin i ka ta sinti pena di si visiñu.

11 Si bu kastiga kil ku ta fasi trosa, kil ku ka jiru inda i ta torna jiru. Si bu nsina algin jiru i ta buri kuñisimentu.

12 Deus justu ta jubi tudu ku na fasidu na kasa di jinti mau, i ta leba elis pa kastigu.

13 Kil ku tapa oreja ora ku koitadi na comal, el tambi i na coma, i ka na obidu.

14 Pursenti ku dadu sukundidu i ta kaba ku garandi raiba.

15 Si justisa fasidu diritu, jinti bon e ta kontenti; jinti mau e ta panta.

16 Omi ku disvia di kamiñu di ntindimentu i na bai diskansa juntu ku mortus.

17 Kil ku ama kusas di mundu i na bida koitadi; kil ku gosta di biñu ku azeiti nunka i ka na riku.

20.22: Kap 24.29; Lei 32.35; Sal 27.14; 37.34; Mis 3.25-26; Mat 5.38-44; Rom 12.17-21; 1 Tes 5.15; 1 Ped 3.9

20.23: V 10; Kap 11.1 **20.24:** Kap 3.6; 10.23

20.25: Sir 27.9-10; Num 30.2; Ekl 5.4-6 **20.26:** V 8

20.27: Jo 32.8; Rom 2.15; 2 Kor 4.2; 1 Jon 3.19-21

20.27: Eb 4.12-13 **20.28:** Kap 16.6,12; Sal 61.7

20.29: 1 Jon 2.14 **20.29:** Kap 16.31 **20.30:** Kap 19.25; 22.15; Eb 12.10 **21.1:** Esd 7.27-28; Ne 1.11; 2.4,8; Sal 106.46 **21.2:** Kap 12.15 **21.2:** Kap 24.12; 1 Sam 16.7

21.3: Kap 15.8; 1 Sam 15.22 **21.4:** Kap 6.17

21.5: Kap 10.4; 14.29; 27.23-27 **21.6:** Kap 10.2; 13.11; 2 Ped 2.3 **21.7:** Kap 1.18-19 **21.9:** V 19; Kap 17.1; 19.13; 25.24; 27.15 **21.10:** Kap 3.29 **21.11:** Kap 1.5; 19.25 **21.13:** V 26; Kap 22.9; 28.27; Lei 15.7-11; Is 58.6-9; Zak 7.9-13 **21.14:** Kap 17.8

21.17: Kap 23.21; Luk 15.13-16; 1 Tim 5.6; 1 Jon 2.15-17

18 Jinti mau e ta tisi riba di se kabesa ki sufrimentu ke tenta pui riba di jinti bon.

19 I minjor vivi na lala di ki mora juntu ku minjer ku ta jusia tok i pirdi kontrolu.

20 Azeiti ku kumida sabi e sta na armazen di jiru, ma omi tulu ta kume tudu ki tene.

21 Kil ku sedu justu i bon i na tene vida; jinti na rispital, e tratal diritu.

22 Omi jiru na kamba mura di prasa di jinti forti, i na bati se kau forti ke fiansaba nel.

23 Kil ku guarda si boka ku si lingua i na libra si vida di foronta.

24 Ki algin orgulyosu ku ta pensa kuma i algin, si nomi i Trosadur. I ta mostra sempri orgulyu ku falta di pasensa.

25 Prigisosu na muri ku fomi pabia si mon nega tarbaja. **26** Tudu dia i na pensa son na kil ki misti, ma omi bon ta da ku mon abertu.

27 Sakrifisiu di omi mau i nujenti pa SIÑOR; i mas nujenti inda si i pursental ku motivu mau.

21.18: Kap 11.8 **21.19:** V 9; Sal 55.6-7 **21.20:** Kap 15.6; 24.4 **21.21:** Kap 22.4; Mat 5.6; Rom 2.7,10

21.22: Ekl 7.19; 9.13-18 **21.23:** Kap 10.19; 18.21

21.24: Kap 6.17 **21.25:** Kap 6.6-11 **21.26:** Kap 22.9; Sal 37.25-26; 112.9; Luk 6.30-36; At 20.35; Rom 12.8; 2 Kor 9.6-11 **21.27:** Kap 15.8 **21.28:** Kap 6.19; 12.19

21.29: Kap 11.5; 28.14; Sal 119.59 **21.30:** Kap 19.21; Is 7.6-7; 8.9-10; At 4.27-28 **21.31:** Sal 20.7; 33.17-18; 147.10-11 **22.1:** Ekl 7.1 **22.2:** Kap 14.31; 29.13; Jo 34.19 **22.3:** Kap 14.16; 27.12; Sai 9.20-21; Is 26.20-21; Mat 24.15-18; Eb 11.7 **22.4:** Kap 21.21; 1 Tim 4.8; Tia 4.6,10 **22.5:** Kap 13.15; 15.19; 16.17; 19.16

22.6: Kum 18.19; 2 Tim 3.15 **22.6:** 1 Sam 1.28; 2.26; 12.2-3 **22.7:** Kap 18.23; Am 5.11-12; Tia 2.6; 5.1-4

22.7: 2 Re 4.1; Ne 5.4-5; Mat 18.25 **22.8:** Jo 4.8

22.8: Is 9.4 **22.9:** Kap 11.25; 19.17; 21.13,26; 28.27; Lei 15.7-11; Jo 31.16-22; Sal 41.1-2; Is 58.7-12; Mat 25.34-40; 1 Tim 6.17-18 **22.10:** Kum 21.9-10

28 Tustumuña munturus na pirdi, ma omi obdienti, ora ki papia, si palabra na setadu.

29 Omi mau ta finji ku rostu di koražen, ma omi retu i ta pensa diritu na si kamiñu.

30 Si bu sta kontra SIÑOR, nin jiresa nin ntindimentu nin planus e ka na baliu.

31 Kabalu ta purparadu pa dia di gera, ma vitoria i ta bin di SIÑOR.

22 **1**I minjor kuji bon nomi di ki manga di rikesa. Pa sedu rispitadu i minjor di ki prata ku uru.

2Riku ku koitadi e junta na un kusa: I SIÑOR ku kumpu elis tudu.

3 Algin ku ta pensa diritu i ta oja pirigu, i bai sukundi, ma kil ku ka ta pensa diritu i ta yentra na pirigu, i ta bai sufri.

4 Si bu baša kabesa, bu ten rispitu pa SIÑOR, bu na ngaña rikesa, rispitu ku vida.

5 Fididas ku armadilia e sta na kamiñu di algin tortu, ma kin ku misti si vida i ta disvia di ki kamiñu.

6 Nsina mininu na kamiñu ki dibi di yanda; ora ki bin beju i ka na disvia del.

7 Riku ta domina riba di koitadis; kil ku pistadu un kusa i katibu di kil ku pistal.

8 Kin ku sumia mal, mal ki na kebra; mantampa ki ta usa ku raiba i na kabadu ku el.

9 Kin ku ta pati i ta sedu bensuadu, pabia i rapati si kumida ku koitadi.

10 Si bu tira fora kil ku ta fasi tro-sa, jus ta sai juntu ku el; keşa ku kusa di borgoña ta kaba.

11 Kil ku ama puresa di korson, ku ta papia palabras sabi, i ta sedu amigu di rei.

12 SIÑOR ta guarda kil ku ten kuñisimentu, ma palabra di tar-paseru, SIÑOR na proba kuma i ka bardadi.

13 Prigisosu ta fala: “Lion sta la fo-ra! N na matadu la na rua!”

14 Boka di minjer di utru omi i ko-ba fundu; kil ku SIÑOR ten raiba del i na kai nel.

15 Tulesa sta na fundu di korson di mininu, ma disiplina ku man-tampa ta tiral nel.

16 Kil ku ta kalka koitadis pa buri si rikesa, o ku ta pati rikus, i na bin sedu koitadi.

Mas ditus di omi jiru

17 Para sintidu, bu obi palabras di jirus, bu pui sintidu na kil ku N na nsinau, **18** pabia i bonitu si bu guardal na bu korson, pa i sta tudu pruntu na bu boka. **19** N misti dau nsinamentu aos propi, pa bu fiansa pudi sta na SIÑOR. **20** Nta N ka skirbi kusas muitu bon aserka di konsiju ku kuñisimentu, **21** pa mostrau serte-sa di palabras di bardadi, pa bu pudi leba rasposta pa kilis ku mandau?

22 Ka bu splora koitadi pabia i koitadi; ka bu kalka un koitadi na tribunal, **23** pabia SIÑOR na difindi si kasu; i na tira vida di kilis ku na robal kusas.

24 Ka bu sedu sos di algin ku ta pirdi kontrolu, nin ka bu yanda ku algin ku ta lestu di paña raiba, **25** pa bu ka bin nsina yanda na se kamiñu, bu pui bu vida na armadilia.

26 Ka bu sedu algin ku ta da mon pa sedu fiadur di dibidas. **27** Si bu ka bin tene di paga, bu kama ta bin robadu.

28 Ka bu tira sinal antigua di limiti di yardansas ku bo papes pui.

29 Bu oja un omi ku ta tarbaja di-ritu? I na bin kolokadu na tarbaju di rei; i ka na tarbaja pa kualker algin.

23 **1** Si bu sintia pa kume ku un ſef, jubi diritu kin ku bu sta ku el. **2** Si bu ta kume ciu, bu ta miti faka na bu garganti. **3** Ka bu faima si kumida sabi, pabia i nganadur.

4 Ka bu fadiga pa sedu riku, ma tarbaja ku jiresa, dentru di limiti.

5 Bu na pui uju na kil ku ka na tarda. Bu rikesa na ranja asa, i bua pa seu suma agia.

6 Ka bu kume na kau di algin ku ta miskiña, nin ka bu kubisa si ku-mida sabi, **7** pabia suma ki pensa, asin ki sedu. I ta falau: “Kume, bu bibi,” ma si korson ka sta konten-ti ku bo. **8** Bu na ramasa ki bokadu ku bu kume; bu palabra di gardis-mentu i ta pirdi.

9 Ka bu papia na oreja di tulu, pa-bia i na njuti jiresa di bu palabras.

10 Ka bu tira sinal antigua di limi-ti nin ka bu yentra na yardansa di

22.11: Kap 16.13; Sal 101.6; Mat 5.8 **22.13:** Kap 6.6; 26.13-16; Ekl 11.4 **22.14:** Kap 2.16-19; Ekl 7.26

22.15: Kap 13.24 **22.16:** V 22-23; Kap 14.31

22.17: Kap 4.20 **22.18:** Kap 16.21; Jos 1.8; Sal 119.11

22.20: Luk 1.3-4; Jon 20.31 **22.22:** Kap 23.10-11;

Sai 23.6; Zak 7.10; Mal 3.5 **22.23:** Kap 23.11; Sal 35.10;

68.5; 140.12 **22.24:** Kap 13.20; 29.22; Sal 106.35;

1 Kor 15.33; 2 Kor 6.14-17 **22.26:** Kap 6.1

22.28: Kap 23.10; Lei 19.14 **22.29:** Kap 12.24; Ekl 9.10

23.4: Kap 28.20; Jon 6.27; 1 Tim 6.9-10 **23.5:** Kap 27.24; Sal 119.36-37; Is 55.2; Mat 6.19; 1 Tim 6.17

23.9: Kap 9.7-8; Mat 7.6 **23.10:** Kap 22.28

orfans. **11** Kil ku na difindi pa elis i forti, i na bin toma se parti kontra bo.

12 Pui bu sintidu na nsinu, bu ngaña mas kuñisimentu.

13 Ka bu medi kria bu fiju. Nin si bu sutal ku mantampa, i ka na muri. **14** Si bu sutal ku mantampa bu na libra si alma na nfernu.

15 Na fiju, si bu korson sedu jiru, di mi na kontenti. **16** N na sinti orgulyu si N obiu bu na fala kusas bon.

17 Ka bu ten nveža di jinti ku ta fas-i mal; rispitu pa SIÑOR i na sedu purmeru kusa na bu vida. **18** Asin bu na tene bon futuru; bu speransa ka na mpididu.

19 Na fiju, obi, bu sedu jiru; gia bu korson na kamiňu retu. **20** Ka bu sta na metadi di bibiduris, nin di kilis ku ta kume karni ciu, **21** pabia bibiduris ku kilis ku ta kume ciu e na kai na koitadesa; sonu na bisti elis ku rataju.

22 Obi bu pape ku dau vida; ka bu njuti bu mame ora ki bin beju. **23** Kumpra bardadi, ka bu bindil; kumpra tambi jiresa, nsinamen-tu ku ntindimentu. **24** Pape di algin justu i na kontenti dimas; kil ku

padi jiru i na sinti orgulyu pa el.

25 Pui bu pape ku mame pa e kontenti; pui bu mame ku padiu pa i sinti orgulyu.

26 Na fiju, dan bu korson; ba ta ju-bi manera ku N ta yanda. **27** Minjer ku ta bindi si kurpu, o minjer infiel, i suma koba fundu, pertadu. **28** I ta sukundi pa pera, suma bandidu, i ta pui manga di omi pa e sedu infiel.

29 Foronta i pa kin? Kin ku ten tristes? Kin ku tene jus? Kin ku tene kešas? Kin ku tene cagas ki ka pirisia di tene? Kin ku tene ujus burmeju? **30** I pa kilis ku ta tarda na bibi, ku ta yanda na buska bibida ku misturadu pa i sedu mas forti. **31** Ka bu jubi pa biňu ora ki mostra burmeju, i na lampra na kopu, i na kua sabi. **32** Na kabantada i ta mur-di suma kobra, i ta venena suma kakuba. **33** Bu ta bin na oja kusas straňu, bu pensamentu ku bu pala-bras e ta sedu saklata. **34** Bu ta bin sedu suma algin ku durmi na me-tadi di mar, ku na balansa la riba di mastru. **35** Bu na fala: “E sutan, N ka sinti dur; e batí na mi, N ka sinti. Kal ora ku N na bin korda? N na torna bibi mas!”

24 ¹Ka bu ten nveža di omis mau, nin ka bu misti sta ku elis, ²pabia e ta pensa sempri na violensia; se kombersa i son kusa di fasi mal.

³Ku jiresa un kasa ta kumpudu; ku ntindimentu i ta firmantadu; ⁴ku kuñisimentu si kuartus ta inci-du ku kusas bonitu, di balur.

⁵Omi jiru i mas ten puder di ki omi forti; kil ku ten kuñisimentu

23.11: Kap 22.23; Sai 22.22-24 **23.12:** Kap 22.17

23.13: Kap 13.24 **23.14:** 1 Kor 11.32 **23.15:** Kap 10.1

23.17: Kap 3.31 **23.17:** Kap 1.7; 8.13; 15.16; 28.14; Ekl 5.7 **23.18:** Kap 24.14; Sal 37.37; Jer 29.11; Rom 6.22; Fil 1.20 **23.19:** V 12; Kap 4.10-11 **23.20:** V 29-35; Kap 20.1; 28.7; Is 5.11,22; Luk 21.34; Rom 13.13; 1 Ped 4.3-4 **23.21:** Kap 19.15; 21.17; 24.33-34

23.22: Kap 1.8 **23.23:** Kap 3.13; 17.16; Ef 6.14

23.24: V 15-16; Kap 10.1 **23.26:** At 20.18-21,25; 1 Kor 11.1; 1 Tes 4.1 **23.27:** Kap 2.16-19 **23.29:** Kap 20.1

23.29: Kum 49.12 **23.30:** Sal 75.8 **23.31:** Sal 119.37; Mar 9.47; 1 Jon 2.16 **23.35:** Jer 5.3 **23.35:** Kap 26.11; Lei 29.19; Is 56.12 **24.1:** V 19; Kap 3.31; 4.14; 23.17; Sal 37.1 **24.2:** Kap 6.14 **24.3:** Kap 14.1

24.4: Kap 21.20 **24.5:** Kap 21.22

i mas di ki kil ku tene kurpu forti. **6** Pa fasi gera bu pirsisa di konsiju jiru; pa ngaña gera bu pirsisa di manga di konsijadur.

7 Jiresa ta pasa riba di kabesa di tulu; na juntamentu na porton di prasa i ka ta yabri si boka.

8 Algin ku ta pensa sempri na fasi mal i ta comadu pursor di malvadesa. **9** Planus di tulu i sempri pa mal. Jinti ta nuju algin ku ta fasi trosa.

10 Si bu mostra fraku na dia di foronta, na bardadi bu forsa i pikininu.

11 Libra kilis ku na lebadu pa matadu, bu salba kilis ku na rastadu pa matansa. **12** Bu pudi fala: “No ka sibi nada.” Nta kil ku ta julga korson i ka na rapara bu motivu? Kil ku ta guarda bu vida i na sibi. I na paga omi konformi kil ki fasi.

13 Ña fiju, kume mel, pabia i bon; bagus di mel i sabi na bu boka. **14** Bu na sibi kuma jiresa tambi i sabi pa bo. Si bu ojal, bu na tene bon futuru; bu speransa i ka na sedu mpididu.

15 Abo, omi mau, ka bu fika na mboskada kontra kasa di omi bon, nin ka bu furta kusas na si kuartu. **16** Nin si algin justu kai seti bias, i na lanta, ma omis mau e na kai na mal.

17 Ora ku bu inimigu kai, ka bu njaminil, nin ka bu fika kontenti si i da tapada. **18** SIÑOR na oja manera ku bu na njaminil, i ka na kontenti ku bo; i ta bin disvia raiba ki ten pa ki algin.

19 Jinti ku ta fasi mal, ka bu disa elis pa e kansau sintidu, nin ka bu ten nveža di kilis ku ka mporta ku

Deus. **20** Algin mau i ka tene bon futuru; si kanderu i na bin pagadu.

21 Ña fiju, rispita SIÑOR, ku rei tambi; ka bu sedu sos ku jinti ku ta lanta kontra elis. **22** Di repenti danu pudi bin pa elis; kastigu ku SIÑOR ku rei na manda pa elis, kin ku sibi del?

23 Ali mas ditus ku jinti jiru papia: Na julgamentu bu ka pudi differensia jinti. **24** Kin ku fala algin kulpadu: “I abo ku ten roson,” jinti na maldisual; nasons na odial, **25** ma juis ku kastiga kil ku ten culpa, vida na kuril diritu; benson garandi na bin riba del.

26 Rasposta ku palabra di bardadi i suma bežu na boka.

27 Kabanta bu tarbaju la fora, bu labra bu lugar; dipus bu ta kumpu bu kasa.

28 Ka bu sedu tustumua kontra bu kumpañer sin roson. Ke ku manda bu na konta mintida ku bu boka? **29** Ka bu fala: “Suma ki fasin, asin ku N na fasil; N na vingal ke ki fasin.”

30 N pasa na lugar ku orta di uva di un algin prigisosu ku ka ten ntindimentu, **31** N ojal i inci ku fididas; con kubri ku paja, tapada di pedra tudu danadu. **32** Oca ku N ojal, N pensa diritu, N prindi lison di kil ku N oja. **33** Durmi un bokadu, jungu

24.6: Kap 20.18 **24.9:** Kap 22.10 **24.10:** Jo 4.5;
Eb 12.3-5 **24.11:** Is 58.6 **24.12:** Kap 21.2

24.12: Jo 34.11; Apok 22.12 **24.13:** Kap 25.16,27;

1 Sam 14.27; Is 7.15; Mat 3.4 **24.14:** Kap 22.18

24.14: Kap 23.18 **24.16:** Jo 5.19; Sal 34.19; 37.24;

Am 8.14; Mik 7.8; At 12.23 **24.17:** Kap 17.5

24.19: V 1 **24.20:** V 14; Jo 18.5-6 **24.21:** Sai 14.31;

1 Sam 24.6; Ekl 8.2-4; Mat 22.21; Rom 13.1-7;

1 Ped 2.13-17 **24.23:** Sir 19.15 **24.24:** Kap 17.15

24.28: Kap 6.19; Ef 4.25 **24.29:** Kap 20.22

24.30: Kap 6.6 **24.33:** Kap 6.9-11

un bokadu, kursa mon un bokadu pa diskansa; ³⁴ asin koitadesa na bin pa bo suma ladron yarmadu; bu na kumsa sinti falta.

Mas ditus di Salomon

25 ¹Es tambi i ditus di Salomon ku omis di Ezekias, rei di Judá, kopia.

² Gloria di Deus i pa kubri kusas; gloria di reis i pa diskubri sigridu.

³ Nunka no ka pudi kundi pensamentu di rei; i altu suma seu, i fundu suma mar.

⁴ Si bu tira impuresa di prata, algin ku ta tarbaja ku metal i pudi kumpu un vasu bonitu. ⁵ Si bu tira konsijaduris mau dianti di rei, si tronu i ta firmantadu ku justisa.

⁶ Ka bu sedu orgulyosu dianti di rei, nin ka bu bai toma lugar na metadi di garandis. ⁷ Minjor bu pera pa e falau: “Subi li” te pa e bin cigantau pa da lugar pa un ſef.

⁸ Kil ku bu oja, ka bu janti pa bai kontal na tribunal. Ke ku bu na fasi na fin si bu kumpañer bin pou na borgoña?

⁹ Si bu tene purblema ku bu viſiñu, tratal ku el; ka bu kontal la fora, ¹⁰ pa i ka bin obil, i bin pou na borgoña, bu ta bin tene mau nomi.

25.1: Kap 1.1 **25.1:** 2 Kron 29.1 **25.2:** Lei 29.29;
Rom 11.33-34 **25.2:** 1 Re 3.16-28; 4.29-34

25.4: Is 1.25; Mal 3.3; 2 Tim 2.21 **25.5:** Kap 20.8

25.5: Kap 16.12 **25.7:** Kap 16.19; 27.2; Luk 14.8-10

25.9: Kap 11.13; Mat 5.25; 18.15-17

25.11: Kap 15.23 **25.12:** Kap 15.5,31-32; 27.5-6; Sal 141.5

25.13: Kap 13.17 **25.14:** 2 Ped 2.17-19

25.15: Kap 15.1; 16.14; 1 Sam 25.14, 24; Ekl 10.4

25.16: V 27; Kap 24.13 **25.18:** Kap 6.19; 12.18; Jer 9.3,8

25.19: Is 36.6; Ez 29.6-7

25.20: Sal 107.3-4; Ekl 3.4; Dan 6.18; Rom 12.15

25.21: Sai 23.4-5; Mat 5.44; Rom 12.20-21

25.24: Kap 21.9,19

11 Palabra papiadu na ora sertu i ten balur suma fruta di uru na bandeja di prata.

12 Omi jiru ku konsija algin ku sta pruntu pa obi, i ten balur suma brinkus di uru ku fiu di uru puru.

13 Algin fiel ku leba rekadu i ta kontenta si patrons ku mandal, suma yagu fresku na tempu di kebur.

14 Kil ku ta purmiti kusas, ma i cada, i suma nuven ku bentu ku ka tisi cuba.

15 Ku pasensa bu pudi konvensi rei; ku palabras kalmu bu pudi kebranta os.

16 Si bu oja mel, kume kil ku justau, pa bu ka pasanta, bu bin ramasal. **17** Ka bu ba ta sta na kasa di bu kumpañer sempri, pa ka i bin ſatia ku bo, i disgosta di bo.

18 Omi ku ta lantanda falsu tustumunu kontra si kumpañer i suma martelo spada o fleſa fiadu.

19 Algin infiel ku bu misti fianſa nel na tempu di foronta, i suma dinti ku kebra, o pe ku sai na si lugar.

20 Kil ku kanta kantiga pa algin tristi i suma ki na dispil na un dia di friu, o i na tokal na si caga.

21 Si bu inimigu tene fomi, dal di kume; si i tene sedi, dal yagu pa i bibi. **22** Si bu fasi asin, bu na pul rostu kinti ku borgoña; SIÑOR na pagau.

23 Bentu di norti ta tisi cuba; lingua finjidu di papiadur ta tisi rostu di raiba.

24 I minjor mora na un kantu di kasa di ki mora na un kasa garandi ku minjer jusiadur.

25 Bon nobas ku bin di un tera lunju i suma yagu fresku pa algin ku sta kansadu.

26 Algin justu ku seta planu di un omi mau, i suma yagu ku funguli na fonti, o suma uju di fonti ku tene susidadi.

27 I ka bon pa kume manga di mel, nin i ka bon pa buska rispitu pa bu kabesa.

28 Omi ku ka pudi guberna si kurpu i suma prasa ku si mura dana.

26 ¹Suma nevi ka dibi di bin na tempu di kalur, o suma cuba na tempu di kebur, asin ku tulu ka dibi di dadu rispitu.

2 Maldison ku ka mersidu i ka na bai na algin, suma ku kacus e ta bua e pasa.

3 Suti i pa kabalu, freiu pa buru, mantampa pa kosta di tulus.

4 Ka bu ruspundi tulu konformi si tulesa, pa bu ka bin sedu suma el.

5 Ruspundil na un manera ki pudi rapara kuma i ka jiru suma ki pensaba.

6 Kil ku manda rekadu na mon di un tulu i suma i korta si pe; i na sufri danu.

7 Suma perna di manku ku ta pin-dra sin forsa, asin ki ditu na boka di tulus.

8 Pa da tulu rispitu i suma algin ku mara pedra na si lamparan.

9 Ditu na boka di tulu i suma camidur ku misti tira fidida na si mon.

10 Patron ku ta pui kualker tulu ku na pasa na tarbaju i suma algin ku na manda fleša pa tudu ladu.

11 Tulu ku ta ripiti si tulesa i suma kacur ku ta riba pa si ramasadura.

12 Bu ciga di oja un omi ku pensa kuma i jiru? Tulu mas ten speransa di ki el.

13 Prigisosu ta fala: “Lion sta na kamiñu! I na yanda la na rua!”

14 Suma ku porta ta vira na si do-bradisa, asin ku prigisosu ta vira na si kama.

15 Prigisosu ta miti mon na pratu, ma i ta prigisa yalsal pa si boka.

16 Prigisosu i ta pensa kuma i mas jiru di ki seti omi ku sibi da bon rasposta.

17 Kin ku na pasa, i miti boka na jus ku ka pertensil, i suma algin ku paña kacur na oreja.

18-19 Omi ku ngana si kumpañer, i fala: “N na brinka nan”, i suma du-du ku na brinka ku fugu ku flešas di mortundadi.

20 Sin leña, fugu ta paga; sin algin ku ta papia mal, jus na para.

21 Suma karbon ku leña ta pui fugu pa i yardi, asin ku omi ku ta garbata asuntu i ta sindi jus.

22 Palabras mau pa jinti i suma kusa sabi ku no kontenti pa nguli!

23 Palabras di amor ku ta kubri korson mau i suma puti di lama foradu ku kusa baratu ku ta lampra.

24 Inimigu ta finji ku si palabra, ma dentru del i na sukundi nganu.

25.25: Kap 15.30; Is 52.7; Naun 1.15; Luk 2.10-11

25.27: V 16; Kap 27.2 **25.28:** Kap 16.32; 22.24

26.1: Ekl 10.5-7 **26.2:** Num 23.8; 2 Sam 16.12; Sal 109.28

26.3: Kap 10.13 **26.5:** Mat 21.23-27; 22.15-22

26.6: Kap 13.17 **26.7:** Kap 17.7; 19.10

26.11: 2 Ped 2.22 **26.12:** V 16; Kap 28.11; 29.20;

Rom 12.16; 1 Kor 3.18-19; 8.1-2 **26.13:** Kap 22.13

26.14: Kap 6.6 **26.15:** Kap 19.24 **26.16:** V 12

26.17: Kap 18.6; 20.3 **26.18-19:** Kap 10.23

26.20: Kap 22.10; Tia 3.6 **26.22:** Kap 18.8

26.24: Kap 10.18; 2 Sam 20.9-10

25 Si i papia sabi ku bo, ka bu fia, pabia seti kusa nujenti sta na si korson. **26** Mesmu ki sukundi si odiu, si maldadi na sai dianti di jinti.

27 Kin ku koba koba i na kai nel. Kin ku rola pedra, pedra na rola riba del.

28 Algin munturus i ta aburisi kil ki papia mal pa el. Boka ku ta ngaba ku nganu i ta tisi danu.

27 **1** Ka bu njata pa dia di amaña, pabia bu ka sibi ke ki na tisiu.

2 Utru ku pudi ngabau, i ka abo ku na ngaba bu kabesa.

3 Pedra i pisadu, reia tambi, ma raiba di tulu i mas pisadu di ki elis tudu.

4 Raiba ta fasi dur, i suma turbada, ma kin ku pudi nuenta nveža?

5 I minjor algin raprindiu klarute pa i sukundi si amor.

6 Amigu ku amau i pudi dau dur, ma i pabia i fiel. Bežu di algin ku ka gosta di bo i di nganu.

7 Algin ku farta i ta masa bagus di mel, ma kil ku tene fomi, tudu kusa malgos i ta sabi pa el.

8 Omi ku ta yanda-yanda lunju di si kasa i suma kacu ku ta bua lunju di si niñu.

26.25: Kap 6.16-19; Jer 9.8 **26.27:** Kap 5.22; 28.10; Ekl 10.8; Sal 7.15; 9.15-16 **26.28:** Kap 29.5; Luk 20.20-21

27.1: Luk 12.19-20; Tia 4.13-15 **27.2:** Kap 25.27

27.4: Kap 6.34; 14.30; Jo 5.2; Mat 27.18; At 7.9; 17.5; Tia 3.14-16; 1 Jon 3.12 **27.5:** Kap 28.23; Sir 19.17; Mat 18.15; Gal 2.14 **27.6:** Kap 26.23-26; 2 Sam 20.9-10; Jo 5.17-18; Sal 141.5; Mat 26.48-50 **27.7:** Luk 15.16

27.10: Kap 17.17; 18.24; Luk 10.30-37 **27.11:** Kap 10.1

27.12: Kap 22.3 **27.13:** Kap 6.1 **27.15:** Kap 19.13

27.18: 1 Kor 9.7,13 **27.18:** Kap 22.29 **27.19:** Tia 1.23-25

27.20: Kap 30.15-16; Ekl 1.8; 5.10-11; 6.7; Jer 22.17; Ab 2.5

27.21: Kap 17.3 **27.22:** Is 1.5; Jer 5.3; Apok 16.10-11

9 Suma oliu ku purfumu ta kontenta korson, asin ku amigu ta kontenti ku konsiju di amor.

10 Ka bu bandona bu amigu nin amigu di bu pape. Ka bu bai pa kasa di bu ermon na dia ku bu foronta; visiñu pertu i minor di ki ermon ku mora lunju.

11 Na fiju, sedu jiru, bu pun pa N kontenti, pa N pudi sibi ruspundi kil ku njutin.

12 Jiru ta oja pirigu, i bai sukundi, ma kil ku ka ta pensa i ta bai son pa dianti, i ta bin sufri.

13 Si algin fika suma fiadur pa algin ku ka kunsidu, tomal si ropa, bu mpiñal.

14 Si algin bensua si visiñu parmaña sedu ku vos altu, si benson i na tomadu suma maldison.

15 Minjer ku ta jusia ciu i suma pingu di cuba ku ta kai tudu dia riba di lata. **16** Pa kalantal i suma paranta bentu, o pega azeiti na mon.

17 Suma ku feru ta fia feru, asin ku un omi ta prindi di si kumpañer.

18 Kil ku toma konta di pe di figu i na kume si fruta. Kil ku ta jubi diritu pa si patron i na rispitadu.

19 Manera ku yagu ta mostra rostu suma spiju, asin ku korson di omi ta mostra kil ki sedu.

20 Nfernu ku mundu di mortus ka ta farta, suma ku uju di omi ka ta farta.

21 Suma ku prata ku uru ta probadu na fugu, karater di omi ta probadu ora ki ngabadu.

22 Nin si bu ruta tulu tok bu kansa, si tulesa ka na sai nel.

23 Buska sibi kuma ku bu karnel sta, bu kuda di bu limarias.

24 Rikesas ka na fika pa sempri, nin koroa ka ta bai sempri pa fijus ku netus.

25 Ora ku fenu tiradu i ta sai nobu fojas. Dipus algin ta junta paja di montis. **26** Fijus di karnel pudi dau di bisti; bu pudi bindi kabras macu, bu kumptra utru lugar. **27** Liti di kabras na ciga pa sustentau ku bu familia, ku bu bajudas.

28 **1** Jinti mau ta kuri nin si algin ka serka elis, ma justu ta ten konfiansa suma fiju di lion.

2 Pabia di pekadu, con ta muda sempri si ſefis, ma un omi jiru ku ten ntindimentu ta pui con pa i sta firmi.

3 Omi di otridadi ku na kalka koitadis i suma cuba di turbada ku ka ta disa arus na lugar.

4 Kilis ku ta bandona lei e ta ngaba omis mau, ma kilis ku ta obdisi lei e ta risisti elis.

5 Omis mau ka ta ntindi ke ki justisa, ma kilis ku ta buska SIÑOR e ta ntindi tudu.

6 Koitadi ku ta yanda na bardadi i minjor di ki riku ku ta yanda na kamiñu tortu.

7 Kil ku obdisi lei i fiju ntindidu, ma kumpañer di jinti ku ta yanda na sin kontrolu i ta tisi borgoña pa si pape.

8 Kil ku ta ngaña si rikesa ku kobra juru ku splorason i na juntal pa algin ku ta pati koitadis.

9 Kil ku nega obi lei, si orason i nujenti pa SINOR.

10 Kil ku disvianta jinti retu pa un kamiñu mau, i na kai na koba ki fasí, ma jinti ku yanda na bardadi e na yarda rikesa.

11 Omi riku pudi pensa kuma i jiru, ma koitadi ku ten ntindimentu i ta rapara logu kuma ki sta.

12 Ora ku bon jinti ngaña puder, pobu ta kontenti, ma ora ku omis mau subi na puder, jinti ta bai sukundi.

13 Kil ku sukundi si pekadus nunka i ka na bai dianti, ma kil ku konfesa, i disa, i ta yangasa misericordia.

14 Sortiadu i omi ku ta rispita SIÑOR sempri, ma kil ku ndurusi si korson na bin kai na mal.

15 Suma lion ku na pupa o ursu ku tene fomi, asin ki omi mau ku ten puder riba di un pobu koitadi.

16 Šef sin ntindimentu i ta buri kastigu riba di jinti, ma kil ku nega avaresa i ta manda manga di tempu.

17 Omi ku mata si kumpañer i na kuri te dia di si mortu; ka ningin ju-dal.

18 Kil ku ta yanda na bardadi i na fika suguru, ma kil ku ta yanda na kamiñu tortu i na kai di repenti.

19 Kil ku ta labra si lugar i na bin farta ku kumida, ma kil ku ta pirdi si tempu na nada i na farta di koitadesa.

27.24: Kap 23.5 **27.25:** Sal 104.14 **28.1:** Sir 26.17,36

28.2: Kap 16.12 **28.4:** Ne 13.8-11,17-21; Mar 6.18; Ef 5.11

28.5: Sal 25.14; Jon 7.17; 1 Kor 2.14-15; 1 Jon 2.20

28.6: V 18; Kap 19.1,22 **28.7:** Kap 23.19-22; 29.3,15

28.8: Kap 13.22; Sir 25.35-36 **28.9:** Kap 15.8; Zak 7.11-13; 2 Tim 4.3-4 **28.10:** Kap 26.27 **28.10:** Mat 6.33

28.12: V 28; Kap 11.10; 29.2 **28.13:** Kum 3.7-8,12-13;

4.9; Sal 32.3-5 **28.13:** Sir 26.40-42 **28.14:** Kap 23.17;

29.1; Rom 2.5 **28.15:** Kap 17.12; 19.12; 2 Re 2.24; 21.16;

Os 13.8; Mat 2.16 **28.16:** 1 Re 12.10,14; Ekl 4.1; Am 4.1

28.16: Sai 18.21; Is 33.15-16; Jer 22.15-17 **28.17:** Kum 9.6

28.18: V 6; Kap 10.9,25 **28.19:** Kap 12.11

20 Omi fiel i ta incidu ku bensons, ma kil ku janti pa sedu riku i ka na kapli kastigu.

21 Pa fasi skuju di jinti i ka bon, ma, pa ngaña un bokadiñu di kumida, omi sta pruntu pa fasi mal.

22 Algin nvežosu i ta kuri tras di rikesa, ma i ka sibi kuma koitadesa na peral.

23 Si bu raprindi algin, mas tardi i na sta mas kontenti ku bo di ki ku utru algin ku ta ngabal son ku boka.

24 Kil ku furta di si pape o mame, i fala: “I ka pekadu,” i kumpañer di danadur.

25 Algin kubisosu i ta lantanda jus, ma kil ku fia na SIÑOR i ta pasa ben.

26 Kil ku fiansa na si kabesa i tulu, ma kil ku ta yanda na jiresa i ta sta suguru.

27 Kin ku pati koitadis i ka na falta nada, ma kil ku fica uju pa elis, manga di jinti na maldisual.

28 Ora ku omis mau subi na pudér, jinti ta sukundi, ma ora ke pirdi, justus na bai dianti, e na ciu.

29 **1**Omi ku raprindidu manga di bias, i ndurusi si korson, di repenti i na kebrantadu, i ka na ten kura.

28.20: Kap 13.11; 20.21 **28.21:** Kap 24.23; Ez 13.19;
Tia 2.1-9 **28.23:** Kap 27.5-6; Sal 141.5 **28.24:** Kap 19.26
28.24: Kap 18.9 **28.25:** Kap 10.12 **28.25:** Sal 84.12
28.26: Kap 3.5 **28.27:** Kap 22.9 **28.27:** Kap 11.26;
24.24 **28.28:** V 12 **29.1:** Kap 1.24-31; 6.15; 28.18;
Zak 7.11-14 **29.2:** Kap 28.12 **29.3:** Kap 10.1
29.3: Kap 5.8-10 **29.4:** V 14; Kap 16.12 **29.4:** Jer 22.13-17
29.5: Kap 26.24-26,28 **29.6:** Kap 5.22; 11.5-6; 12.13;
18.7 **29.6:** Sal 97.11; 132.16 **29.7:** Kap 21.13; Jo 29.16;
Jer 5.28 **29.10:** 1 Jon 3.12 **29.11:** Kap 12.16
29.13: Kap 22.2 **29.14:** V 4
29.15: V 17; Kap 13.24; 1 Re 1.6

2Ora ku justus na manda, pobu ta kontenti, ma ora ku algin mau na manda, pobu ta jimi.

3Omi ku ama jiresa i ta kontenta si pape, ma kumpañer di minjeris di mau vida i ta gasta si rikesa na nada.

4Rei ta firmanta tera ku justisa, ma amigu di diñeru ta danal.

5Omi ku ta ngaba si kumpañer i na yarmal armadilia pa si pe.

6Omi mau na pañadu na armadilia di si pekadu, ma algin justu ta kontenti, i kanta.

7Omi justu ta pui sintidu na kasu di koitadis, ma omi mau i ka ta misti sibi nada delis.

8Orgulyosus ta lantanda baruju na prasa, ma jirus ta kalma raiba.

9Si omi jiru keša di tulu, tulu ta paña raiba, o i ta ri; nada ka ta bai.

10Omis ku ta darma sangi e ta aburisi algin di bardadi, ma jinti retu e ta buska ben pa el.

11Tulu ta pajiga tudu si raiba, ma algin jiru ta kontrolal.

12Si un gubernadur para sintidu na mintidas, tudu si šefis na bin se-du munturus.

13Koitadi ku kil ku ta kalkal e jun-ta na un kusa: SIÑOR pui tudu dus pa e oja.

14Rei ku ta julga koitadis konfor-mi bardadi, si tronu ta sta sempri suguru.

15Mantampa ku disciplina ta da ji-resa, ma rapas ku disadu fasi ke ki misti i ta pui si mame na borgoña.

16Ora ku jinti mau na buri, peka-du ta buri, ma justus e na bin oja se-kaida.

17 Kria bu fiju diritu, i ta dau pas, i tisi kontentamentu pa bu vida.

18 Si rekadu di Deus ka ten, pobu ta yanda sin ordi, ma kil ku obdisi lei i sortiadu.

19 Servu ka pudi kurižidu son ku palabras. Mesmu ki ntindi, i ka na obdisiu.

20 Bu ciga di oja un omi turmentadu na si palabra? I ten mas speransa pa tulu di ki pa el.

21 Si bu da servu tudu ki misti desdi pikininu, un dia i na misti sedu bu fiju.

22 Omi ku ta paña raiba i ta lantanda jus, i ta buri pekadus.

23 Orgulyu di omi i ta batil, ma algin ku tene spiritu umildi i ta ngaña rispitu.

24 Kin ku fasi sos ku ladron i sta kontra si propi vida. I ka osa konta bardadi, ma i na maldisuadu.

25 Medu ku algin ten pa omi i na sedu si armadilia, ma kin ku fiansa na SIÑOR i sta suguru.

26 Manga di jinti ta buska fabur di kil ku na manda, ma pa omi, justisa ta bin di SIÑOR.

27 Justus ka pudi nguenta omi tortu; jinti mau ka pudi nguenta kil ku ta yanda na kamiñu retu.

Palabras di Agur

30 ¹Es i palabras di ntindimentu di Agur, fiju di Jake:

“O Deus, N kansa! N kansa
Ña forsa kaba.”^a

² Na bardadi N sedu brutu mas
di ki omi,
pabia N ka ten ntindimentu di
omi.

3 N ka nsina jiresa;
N ka ten kuñisimentu di Deus
santu.

4 Kin ku subi na seu, i ria?
Kin ku paña bentu na si mon?
Kin ku mara yagu na si ropa?
Kin ku kumpu fronteras di
mundu?

Kal ki si nomi ku nomi di si
fiju?

Kontan, si bu sibi!

5 Tudu palabra di Deus i puru;
Deus i tajadera pa kilis ku
fiansa nel.

6 Ka bu buri nada na si
palabras,
pa ka i bin raprindiu,
bu ojadu munturus.”

7 O Deus, dus kusa ku N na pidiu; ka bu nega dan elis antis di N muri: **8** Lunjusi di mi nganu ku mintida; ka bu dan koitadesa nin rikesa, ma dan kumida ku N pirssisa kada dia. **9** Si N bin tene ciudimas, N pudi negau, N punta: “Kin ki SIÑOR?” O N pudi torna koitadi, N bin furta, N tisi borgoña na nomi di Deus.

10 Ka bu koba servu dianti di si mestre, pa ka i bin maldisuau, bu fika kulpadu.

29.18: 1 Sam 3.1; Am 8.11-12 **29.18:** Kap 19.16;
Luk 11.28; Jon 13.17; 14.21-23; Tia 1.25

29.20: Kap 14.29; 21.5; 26.12 **29.22:** Kap 10.12; 17.19

29.23: Kap 18.12; Is 2.11-12; Luk 14.11; Tia 4.6-10

29.24: Kap 1.10-19; Is 1.23 **29.24:** Kap 6.32

29.25: Mat 10.28 **29.25:** Kap 16.20; 18.10

29.27: Jon 7.7; 15.18-19,23; 1 Jon 3.13

^a **30.1 kaba:** I kansadu ntindi e ultimu dus liña na testu orižinal. I parsi: “Omi fala Itiel, i fala Itiel ku Ukal.”

30.4: Lei 30.12 **30.4:** Is 40.12 **30.5:** Sal 12.6; 19.8;
119.140 **30.5:** Kum 15.1 **30.6:** Lei 4.2

30.8: Mat 6.11,33 **30.9:** Lei 31.20

11 I ten jinti ku ta maldisua se pape, e ka ta papia ben di se mame.

12 I ten jinti ku pensa kuma e sedu puru, ma nunka e ka labadu se susidadi.

13 I ten jinti ku ta yalsa se kabesa, e pensa kuma e mas tudu jinti.

14 I ten jinti ku tene dintis suma spada, ku kešada suma faka, pa kaba ku jinti ku sta na kansera, ku koitadis.

15 Sambasuga tene dus fiju, ku sedu: Da, Da.

I ten tris kusa ku nunka ka ta farta; i ten kuatru ku nunka ka ta fala: “I justa!” E sedu:

16 mundu di mortus,
bariga sebadu,
con ku ka ta farta yagu,
ku fugu ku ka ta fala: “I justa!”

17 Kil ku ta fasi trosa di si pape, o i njuti obdisi si mame, korvus brabu na rinkal uju; fijus di agia na kumel.

18 I ten tris kusa ku N ta fika dimiradu ku el, ku mas un ku N ka ntindi:

19 kamiñu di agia na seu,
kamiñu di kobra na pedra,
kamiñu di barku na metadi di mar,
ku manera di omi ku bajuda.

20 Manera di minjer infiel pa si omi i asin: I ta kume, i limpa si boka, i fala: “N ka fasi nada mal.”

30.11: Kap 20.20; Sir 20.9 **30.12:** Luk 11.39; 16.15; 18.11

30.12: Sal 51.2,7; Is 1.16,18; Zak 13.1; 1 Kor 6.11; Titu 3.5;

1 Jon 1.7; Apok 1.5 **30.13:** Kap 6.17 **30.14:** Kap 12.18;

Am 8.4; Mik 3.1-3 **30.15:** Is 56.11 **30.16:** Kap 27.20

30.17: V 11; Kap 20.20; 23.22 **30.19:** Jo 39.27; Is 40.31

30.22: Kap 19.10 **30.25:** Kap 6.6-8 **30.26:** Sir 11.5

30.27: Sai 10.4-6,13-15; Sal 105.34; Joe 1.4,6-7; 2.7-9,25;

Apok 9.3-11 *b* **30.28** Lagartisa o araña

30.30: Num 23.24; Ŝef 14.18

21 Con ta bulbuli pa tris kusa; bas di kuatru i ka pudi nguenta:

22 katibu ku torna rei,

tulu ku ta farta kumida,

23 minjer ku jinti ka gosta del, ku bin kasa,
ku katibu femia ku toma lugar
di si mestra.

24 Na mundu i ten kuatru kusa pikininu, ma e sedu jiru dimas:

25 Firmingas ku ka ten forsa,
ma na tempu di kebur e ta purpara se kumida;

26 kuelius ku ka ten forsa, ma e ta fasi se kasa na metadi di pedras;

27 gamfañotis ku ka tene ſef, ma e ta rapati na grupus, e sai ku ordi;

28 lagartisa *b* ku ta pañadu ku mon, ma i ta sta na palasius di reis.

29 I ten tris kusa ku ta yanda bonitu, ku mas un pa fasi elis kuatru:

30 lion ku sedu mas forti na metadi di limarias, ku ka ta rakua pa ningin,

31 galu ku ta yanda ku orgulyu, kabra macu,
ku rei ku ningin ka pudi risisti.

32 Si bu fasi kusas tulu, bu ten orgulyu, o bu fasi planu mau, pui mon na boka, bu pensa. **33** Si bu panga liti, bu na oja mantega; si bu tursi naris, bu na oja sangi; si bu buli raiba, bu na oja jus.

Konsiju pa un rei

31 ¹Es i palabra di ntindimen-tu ku mame di rei Lemuel nsinal:

2“O ña fiju, fiju ku N padi, rasposta di ña orason, ke ku N na falau?
3Ka bu da bu forsa ku bu tempu pa minjeris ku ta dana vida di reis.

4“Lemuel, reis ka dibi di bibi biñu; fiju di rei ka dibi di misti bibida forti. **5**Ora ke bibi e pudi diskisi di lei, e tursi diritu di kilis ku foronta. **6**Bibida forti i pa kilis ku na pirdi, biñu ta dadu pa kilis ku tene spiritu di kasabi, **7**pa e bibi, e diskisi di se koitadesa, e ka lembra mas di se kasabi.

8“Yabri boka bu papia pa juda kilis ku ka pudi papia pa se kabesa, pa buska diritu di kilis ku bandonadu. **9**Yabri boka bu julga diritu, bu fasi justisa pa koitadis ku kilis ku ten falta.”

Minjer jiru

10Minjer di bon manera, kin ku pudi ojal? I bali muitu mas di ki joias. **11**Si omi ta pui tudu si fianssa nel, i ka ta ten falta di nada. **12**Minjer ta fasi si omi ben, i ka ta fasil mal, tudu dias di si vida. **13**I ta buska lan ku liñu, i ta tarbaja ku bon vontadi ku si mon. **14**I ta bai buska si kumida lunju, suma barku di nogos. **15**I ta lanta mandrugada, i purpara kumida pa si familia, i konta si bajudas ke ke dibi di fasi.

16I ta bai jubi lugar, i kumpral; ku diñeru ki ngaña i ta paranta orta di pe di uva. **17**I ta pega tesu na tarbaju, i ten forsa pa tudu ki na fasi. **18**I ta toma sintidu na si nogos pa i pudi ngaña diritu. Si kanderu ka ta pagadu di noti. **19**I ta fia si propi liña, i tisi si fazenda. **20**I ta yabrimon, i da koitadis ku kilis ku pirsisa. **21**I ka ten medu di friu, pabia tudu si familia ta yanda ku bon ropa ku ta kenta kurpu. **22**I ta kumpu kuberturas pa kama, i bistu di liñu finu di kor purpura.

23Si omi i kunsidu na porton di prasa nunde ki ta bai salsa ku garandis di tera. **24**I ta kumpu ropa di liñu finu pa bindi; i ta bindi sintus pa nogosiantis. **25**Tudu jinti ta ojal suma minjer di rispitu ku forsa. I ka ta medi dia di amaña. **26**I ta papia ku jiresa; nsinamentu fiel i sta na si boka. **27**I ta guberna si kasa diritu; i ka ta kume kumida di prigisa.

28Si fijus ta lanta e papia ben del; si omi tambi ta ngabal, i fala:
29“Manga di minjer ta fasi ben, ma abo i minjor di tudu.”

30Bonitasku ta ngana, i ta pasa, ma minjer ku ta rispita SIÑOR i na ngabadu. **31**Bo dal rispitu pabia di si tarbaju; na porton di prasa jinti dibi di ngabal pa kusas ki fasi.

31.3: Kap 7.25-27; Lei 17.17; Ne 13.26 **31.4:** Ekl 10.17; Os 4.11 **31.5:** Ab 2.5 **31.8:** Kap 24.11-12; 1 Sam 19.4-6; Jo 29.16-17; Sal 82.3-4; Jer 26.16-19,24 **31.9:** Kap 16.12; Sir 19.15; Is 1.17,23; 11.4; Jer 22.3,15-16; 23.5
31.10: Kap 12.4; 20.15 **31.20:** Kap 22.9; Ef 4.28; Eb 13.16 **31.23:** Lei 16.18 **31.26:** Kap 12.18
31.27: Kap 14.1 **31.31:** Mar 14.8-9; At 9.39; Rom 16.1-4,6,12; 1 Tim 5.25; Eb 6.10; Apok 14.13